

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

ЄВСЄЄВА ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 330.34:338.242.4

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук

Київ – 2012

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана в Державній установі «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України».

Науковий консультант доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **Куценко Віра Іванівна**, Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», завідувач відділу суспільних проблем сталого розвитку.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Бережна Ірина Вікторівна**, Національна академія природоохоронного і курортного будівництва Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, завідувач кафедри економічної теорії, регіональної політики та управління;

доктор економічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України **Кузьмін Олег Євгенович**, Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, директор;

доктор економічних наук, професор **Мартякова Олена Володимирівна**, Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, завідувач кафедри управління виробництвом.

Захист відбудеться 16 травня 2012 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.256.01 Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» за адресою: 01032, м. Київ, бульв. Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» за адресою: 01032, м. Київ, бульв. Тараса Шевченка, 60.

Автореферат розісланий «12» квітня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Левковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап реформування й модернізації української економіки, її інтеграція у світове господарство зумовили необхідність зміни підходу до вибору нових чинників сталого розвитку і створення умов для їх використання. Доцільно враховувати не лише фактори зростання економіки, але й умови, механізми та інструменти, за допомогою яких їх можна комбінувати і найефективніше використовувати, тобто економічний потенціал, що забезпечуватиме їх у довгостроковому періоді.

Виклики ХХІ ст. – необхідність прискорення економічного зростання на якісній основі, нові вимоги до соціальної сфери, посилення залежності регіонального соціально-економічного розвитку від світової економіки, курс України на євроінтеграцію – створюють не лише додаткові можливості для економічного підйому, а й проблеми, вирішенню яких повинен сприяти соціальний розвиток. Повноцінна стратегія соціального розвитку кожного регіону, як і держави загалом, має враховувати всі просторові аспекти.

Проблеми соціального розвитку знайшли відображення в наукових працях багатьох провідних українських учених. Вагомий внесок у розроблення її окремих аспектів зробили Абалкін Л. І., Алимов О. М., Бережна І. В., Бистряков І. К., Вернадський В. І., Геєць В. М., Гранберг О. Г., Дацій О. І., Дмитренко Г. А., Долішній М. І., Ібатуллин Ш. І., Качала Т. М., Коваль Я. В., Корецький М. Х., Кропивко М. Ф., Кузьмін О. Є., Куценко В. І., Лібанова Е. М., Левковська Л. В., Макарова О. В., Мартякова О. В., Міщенко В. С., Олійник Я. Б., Степаненко А. В., Стеченко Д. М., Ульяновченко О. В., Хвесик М. А., Хлобистов Є. В., Щурик М. В. та інші. Однак аналіз наявних досліджень свідчить, що у більшості з них немає комплексного бачення концептуальної моделі державного регулювання довгострокового соціального розвитку, його пріоритетів на перспективу з урахуванням інтеграції України до європейських структур. Без цього неможливе обґрунтування адекватної до умов нашої держави стратегії сталого соціального розвитку.

Ефективне регулювання довгострокового соціального розвитку є важливою складовою формування соціальної держави. Проте вітчизняна наука приділяє недостатньо уваги виявленню тенденцій розвитку соціальної сфери в єдиній концепції соціально-домінантного розвитку територій, потребують поглибленого опрацювання питання визначення пріоритетів такого розвитку, конкретних заходів щодо стабілізації та комплексного поліпшення ситуації в соціальній сфері. Саме цим обумовлюється актуальність і вибір теми дисертаційного дослідження, його наукова і прикладна значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідних робіт Ради по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України і Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», зокрема темами: ПІ-18-10(103) «Державне регулювання соціально-економічного розвитку України та її регіонів в умовах фінансово-економічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0109U006450); ПІ-6-05(89) «Теоретико-методологічні засади вдосконалення

механізмів функціонування соціальної сфери регіонів України» (номери державної реєстрації 0106U005195(39), 0106U005263(48)), де здобувачем визначено регіональні тенденції, проблеми соціального розвитку України та основні стратегічні напрями на період до 2015 р.; II-1-11(1) «Формування стратегічного потенціалу сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0111U000324); III-2-11(3) «Оцінка суспільних проблем сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0111U000326), відповідно до яких здійснено оцінку найбільш гострих проблем та обґрунтовано пріоритети формування потенціалу сталого соціального розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розроблення рекомендацій з підвищення ефективності державного регулювання довгострокового соціального розвитку України.

Для досягнення визначеної мети поставлені та вирішувалися такі основні завдання:

- визначити сучасні науково-теоретичні положення щодо державного регулювання довгострокового соціального розвитку в умовах глобалізації та євроінтеграції України;
- обґрунтувати концептуальні засади соціально-домінантного розвитку держави;
- проаналізувати існуючі моделі соціальної політики в різних країнах і визначити можливість застосування позитивного зарубіжного досвіду в українській практиці;
- систематизувати чинники стійкого соціального розвитку регіонів;
- здійснити аналіз сучасного стану та виявити основні тенденції і пріоритети державного регулювання довгострокового соціального розвитку та його складових – освіти, системи охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, транспорту, культури, туризму і торгівлі;
- обґрунтувати логіко-концептуальну модель дослідження та методологічний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств, що визначають ефективність соціального розвитку;
- розробити та апробувати авторський методичний підхід до прогнозування і моделювання регіональної системи соціально-економічного розвитку;
- запропонувати модель взаємозв'язків у процесі регулювання сектору соціальних послуг, класифікацію системи показників ефективності його функціонування;
- аргументувати необхідність соціального підприємництва як важливого чинника зростання потенціалу соціально-домінантного розвитку України;
- визначити перспективні напрями реалізації стратегії створення конкурентних переваг закладів охорони здоров'я, освіти, культури і соціального обслуговування населення;
- розкрити пріоритети діяльності щодо запровадження в Україні європейських соціальних стандартів та організаційно-економічного механізму реалізації регіональних соціальних стратегій;

- обґрунтувати напрями ресурсного забезпечення довгострокового соціального розвитку України та вдосконалення державного регулювання цього процесу.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання довгострокового соціального розвитку України.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні засади державного регулювання довгострокового соціального розвитку України на основі гармонізації інтересів владних структур, суспільства і бізнесу.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять ключові положення, принципи і методи сучасної економічної теорії і теорії управління, праці вітчизняних і зарубіжних учених, закономірності соціального розвитку України.

Дослідження виконано з використанням широкого спектра загальних і спеціальних наукових методів, таких як: історичний підхід і діалектичний метод пізнання – у процесі аналізу світового досвіду державного регулювання довгострокового соціального розвитку; абстрактно-логічного аналізу – для визначення сутності поняття *державне регулювання довгострокового соціального розвитку* та обґрунтування *концептуальних положень соціально-домінантного розвитку України*; математичного моделювання та системного аналізу – для розробки методичного підходу до прогнозування соціального розвитку; інституціональний – у процесі аргументування соціально-економічного стратегування як найважливішого елементу механізмів, адаптивних до інноваційного типу довгострокового соціального розвитку; економіко-правовий – для аналізу нормативно-правової бази формування управління довгостроковим соціальним розвитком; техніко-економічного і статистичного аналізу – для оцінки сучасного стану розвитку освіти, системи охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, транспорту, культури, туризму і торгівлі; методи порівняльного аналізу і зіставлень – для обґрунтування необхідності створення вітчизняної моделі індикативного планування соціального розвитку регіону; синергетичний метод – з метою дослідження процесів відтворення регіональних систем соціального розвитку.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, матеріали інформаційно-аналітичних бюлетенів і оглядів, монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів, мережа Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Сформульовані в дисертаційній роботі основні положення, висновки є новим розв'язанням важливої наукової проблеми – обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення рекомендацій щодо формування ефективної системи державного регулювання довгострокового соціального розвитку України.

До вагомих результатів дослідження, що відображають наукову новизну, розкривають зміст дисертаційної роботи і виносяться на захист, належать такі:

уперше:

- сформульовано та обґрунтовано концептуальні засади соціально-

домінантного розвитку України: поняття, спрямованість, межі у вигляді державних мінімальних соціальних стандартів, основні фактори впливу – процеси інтеграції, глобалізації і соціалізації національних економік; чинники інституційних змін і пріоритети державного регулювання; моделювання та визначення ефективності; стратегію формування конкурентних переваг та її ресурсне забезпечення;

- запропоновано логіко-концептуальну модель дослідження та методологічний підхід до оцінки діяльності підприємств, що визначають ефективність соціального розвитку, та пропозиції з поліпшення його ресурсного забезпечення в перспективі;

- розроблено нові методичні підходи до прогнозування регіональної системи соціального розвитку, територіального сегментування діяльності соціального комплексу з урахуванням його пріоритетних завдань, методичний інструментарій оцінки показників науково-практичного дослідження на адекватність і аномальність;

удосконалено:

- понятійний апарат щодо забезпечення сталого довгострокового соціального розвитку України, зокрема визначено категорію *соціально-домінантний розвиток території*, яка, на відміну від інших тлумачень, підкреслює пріоритетність вирішення соціальних завдань, досягнення соціальних цілей і вирівнювання соціальних нормативів;

- систему принципів інноваційного типу сталого соціального розвитку України, яка, на відміну від існуючих, обґрунтовує стратегування як найважливіший елемент адаптивних механізмів, пріоритетів державного регулювання довгострокового соціального розвитку освіти, системи охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, транспорту, культури, туризму і торгівлі;

- організаційно-економічний механізм реалізації регіональних соціальних стратегій, що дасть змогу сформувати взаємопов'язані й адаптивні структури системи сталого довгострокового розвитку;

- систему індикаторів і модель індикативного планування соціального розвитку, основою якої є системно-структурний аналіз, прогнозування та динамічне ситуаційне моделювання;

- методологічні положення щодо створення раціонально діючого механізму управління стійким розвитком соціальної сфери шляхом поєднання заходів, способів і методів впливу, управлінських дій різної спрямованості;

- систему пріоритетів діяльності щодо запровадження на території України соціальних стандартів відповідно до ратифікованої Верховною Радою України Європейської соціальної хартії;

- методологічний підхід до створення раціональної системи планування ефективності ресурсоспоживання в соціальній сфері, що, на відміну від існуючих, ураховує сутність критерійно-цільової спрямованості їх довгострокового розвитку, критерії, узагальнюючий і приватні показники використання ресурсів, які характеризують у поточному і перспективному плануванні кількісні розміри споживання різних видів ресурсів;

набули подальшого розвитку:

- основні теоретичні положення державного регулювання довгострокового соціального розвитку, що ґрунтуються на аналізі існуючих моделей соціальної політики в різних країнах та визначенні можливостей їх застосування у вітчизняній практиці, удосконаленні методології формування стратегії регіонального розвитку;
- методичні підходи до систематизації чинників стійкого соціального розвитку регіонів, які враховують компоненти макрооточення соціальної сфери, ґрунтуються на порівняльному аналізі індексу розвитку людського потенціалу в Україні та інших державах світу;
- основні теоретичні засади управління процесом створення конкурентних переваг організацій соціальної сфери з урахуванням особливостей та структурно-організаційних проблем їх формування в умовах зростаючих вимог до рівня розвитку людського потенціалу;
- система заходів щодо структурних перетворень, упорядкування державних гарантій у сфері соціальних послуг, котра передбачає ефективне використання ресурсів системи соціального забезпечення на основі інноваційних методів інформатизації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що з використанням обґрунтованих концептуальних положень, науково-методичних і практичних рекомендацій можливо підвищити ефективність державного регулювання довгострокового соціального розвитку України, створити передумови для соціально-домінантного розвитку територій і вирівнювання соціальних нормативів. Науково-методичні розробки автора і рекомендації використано: Радою по вивченню продуктивних сил України НАН України при виконанні тем «Державне регулювання соціально-економічного розвитку України та її регіонів в умовах фінансово-економічної нестабільності» і «Теоретико-методологічні засади вдосконалення механізмів функціонування соціальної сфери регіонів України», а саме визначено регіональні тенденції, проблеми розвитку соціальної сфери та основні стратегічні напрями на період до 2015 р. (довідка № 01-11/114 від 18.01.2011 р.); Державною установою «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» у процесі підготовки річних звітів за темою «Формування стратегічного потенціалу сталого розвитку України», зокрема підтем «Соціогуманітарний потенціал сталого розвитку України: методологія та прикладні аспекти відтворення і реалізації» та «Оцінка суспільних проблем сталого розвитку», а також аналітичних матеріалів для Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України (довідка № 01-11/26 від 02.02.2012 р.); Виконавчим комітетом Харківської міської ради Харківської області (довідка №08-08/685/2-12 від 05.03.2012 р.); Головним управлінням статистики у Харківській області, зокрема рекомендації щодо розвитку освітнього комплексу, системи медичного обслуговування населення, транспорту і зв'язку, ЖКГ, культури, туризму і рекреаційної діяльності, системи торгівлі та ресторанного господарства, у процесі розробки пропозицій з реорганізації та вдоско-

налення соціальної інфраструктури м. Харків й області, стратегічних напрямів її модернізації (довідка № 40-10/22 від 06.02.2012 р.); Головним управлінням статистики у Полтавській області, а саме пропозиції щодо розвитку видів діяльності соціальної спрямованості (довідка № 09/1-13/224 від 24.02.2012 р.); Державним підприємством «Проектно-конструкторське технологічне бюро з автоматизації систем управління на залізничному транспорті України» у ході розроблення стратегії розвитку залізничного транспорту до 2020 року, моделювання пасажирських перевезень та обґрунтування пріоритетних напрямів їх розвитку (довідка № 26/277 від 06.03.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною роботою, в якій викладено авторській підхід до вирішення теоретичних, методологічних і практичних проблем підвищення ефективності державного регулювання довгострокового соціального розвитку України. Усі відображені в дисертації висновки і положення, що виносяться на захист, одержані автором особисто. Із наукових праць, виконаних у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень. Робота не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи апробовано на науково-практичних конференціях різних рівнів, а саме: науково-методичній конференції «Шляхи і засоби адаптації вищої освіти до вимог Болонського процесу: науково-методичний аспект» (м. Харків, 7–9 грудня 2005 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (сmt. Коктебель, 4–10 червня 2007 р.), Міжнародній науково-технічній конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (сmt. Коктебель, 2–7 червня 2008 р.), VII Міжнародній науково-технічній конференції (м. Харків, 22–24 квітня 2009 р.), науково-методичній конференції «Науково-методичне забезпечення впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП): підсумки педагогічного експерименту» (м. Харків, 8–9 грудня 2010 р.), Міжнародних науково-практичних конференціях «Досягнення вищої школи – 2010» (Софія, 17–25 листопада, 2010 р.), «Наукова індустрія європейського континенту – 2010» (м. Прага, 27 листопада – 5 грудня 2010 р.), «Освіта і наука без меж – 2010» (м. Пржемишль, 7–15 грудня 2010 р.), «Сучасні проблеми і шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті – 2010» (м. Одеса, 20–27 грудня 2010 р.), «Перспективні питання світової науки – 2010» (м. Софія, 17–25 грудня 2010 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування нової економіки XXI століття» (м. Дніпропетровськ, 23–24 грудня 2010 р.), Міжнародних науково-практичних конференціях «Актуальні наукові розробки – 2011» (м. Софія, 17–25 січня 2011 р.), «Наука і освіта – 2010/2011» (м. Прага, 27 грудня 2010 р. – 5 січня 2011 р.), «Сучасні наукові досягнення – 2011» (м. Прага, 27 січня – 5 лютого 2011 р.), «Стратегічні питання світової науки – 2011» (м. Пржемишль, 7–15 лютого 2011 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективні наукові дослідження – 2011» (м. Софія, 17–25 лютого 2011 р.), VII Між-

народній науково-практичній конференції «Наука і технології: крок у майбутнє – 2011» (м. Прага, 27 лютого – 5 березня 2011 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Сучасні проблеми міжнародної економіки» (м. Дніпропетровськ, 11 травня 2011 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети нової економіки знань у XXI сторіччі» (м. Дніпропетровськ, 26–27 грудня 2011р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми і шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті – 2011» (м. Одеса, 20–27 грудня 2011 р.).

Публікації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 48 наукових працях загальним обсягом 51,59 друк. арк., з них: 1 монографія, 27 статей у наукових фахових виданнях, 20 – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 382 стор. комп'ютерного тексту, який включає 18 таблиць та 37 рисунків, з яких 15 займають повну площу сторінки. Список використаних джерел із 308 найменувань викладено на 33 стор., 3 додатки – на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дослідження поставленої проблеми, зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами й темами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення, особистий внесок здобувача в розробку обраної теми.

У **першому розділі «Теоретичні основи державного регулювання довгострокового соціального розвитку»** розкрито сучасні науково-теоретичні положення щодо державного регулювання довгострокового соціального розвитку в умовах глобалізації та євроінтеграції України.

Процеси глобалізації істотно впливають на соціальний розвиток територій (країн, регіонів), виводять його на принципово новий якісний рівень, що характеризується домінантою соціальних пріоритетів. Тобто йдеться про соціально-домінантний розвиток територій, а саме сукупність економічних, соціальних, політичних, духовних еволюційних процесів, що розгортаються в суспільстві, головною ідеєю (домінантою) яких є пріоритетність вирішення соціальних завдань, досягнення передусім соціальних цілей розвитку. Соціально-домінантний розвиток територій (СДРТ) характеризується значним впливом глобалізації економіки і вирівнюванням соціальних нормативів (рис. 1).

Нижні межі СДРТ характеризують державні мінімальні соціальні стандарти, установлені законодавством України як найменші необхідні гарантії соціального захисту, що задовольняють найважливіші потреби людини. За допомогою державних мінімальних соціальних стандартів вирішуються основні завдання: нормативне забезпечення формування та використання бюджетних і позабюджетних засобів на соціальні потреби; державна підтримка розвитку соціальної сфери, поліпшення місця існування окремих регіонів і поселень з ура-

хуванням їх особливостей; надання необхідної соціальної допомоги незаможним громадянам, особам, що перебувають у скрутній життєвій ситуації, та потерпілим від стихійних лих; оцінка рівня життя населення і стану довкілля в регіонах і поселеннях; розроблення і реалізація державної соціальної, економічної та екологічної політики, національних, регіональних і муніципальних програм, концепцій, прогнозів і схем соціального, економічного та екологічного розвитку.

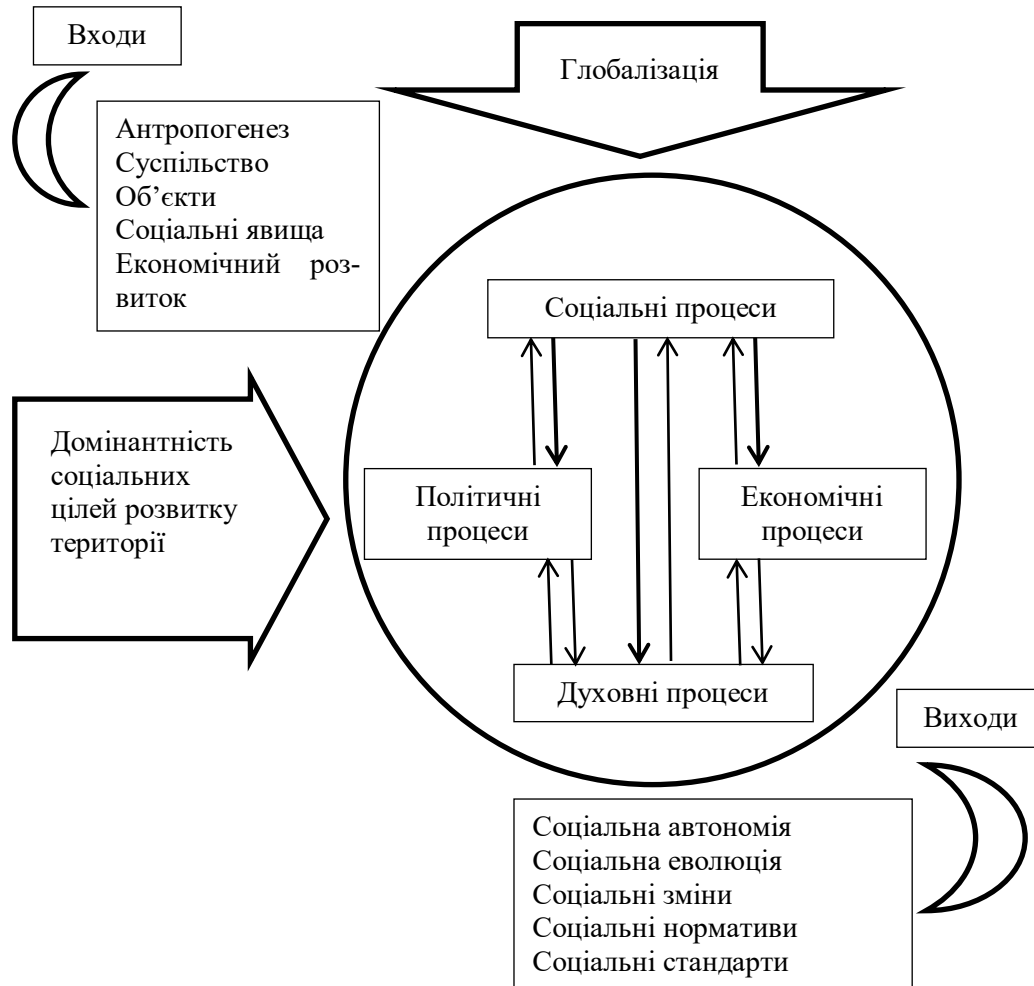

Рис. 1. Соціально-домінантний розвиток території (розроблено автором)

Україна пов'язує перспективи свого подальшого розвитку із входженням до європейських структур, тому необхідно дотримуватися відповідних стандартів у соціальній сфері. Для цього слід ретельно проаналізувати зарубіжний досвід ефективного функціонування останньої в найбільш розвинених державах світу.

Аргументовано, що євроінтеграція України неможлива без забезпечення порівнянності показників її соціального розвитку та держав Європи. Інтеграційний напрям вимагає проведення реформ у соціальній сфері регіонів, де нині спостерігається падіння щорічно обчислюваного індексу якості життя. Те, що наша держава 2009 року займала 85-те місце за індексом розвитку людського потенціалу, перебуваючи у групі країн із середнім рівнем розвитку, не сприяє її інтеграції за цим показником з країнами Європи, що представлені на верхніх

ланках рейтингу.

Визначено основні етапи формування стратегії соціально-домінантного розвитку територій, що одночасно характеризують її зміст (рис. 2).

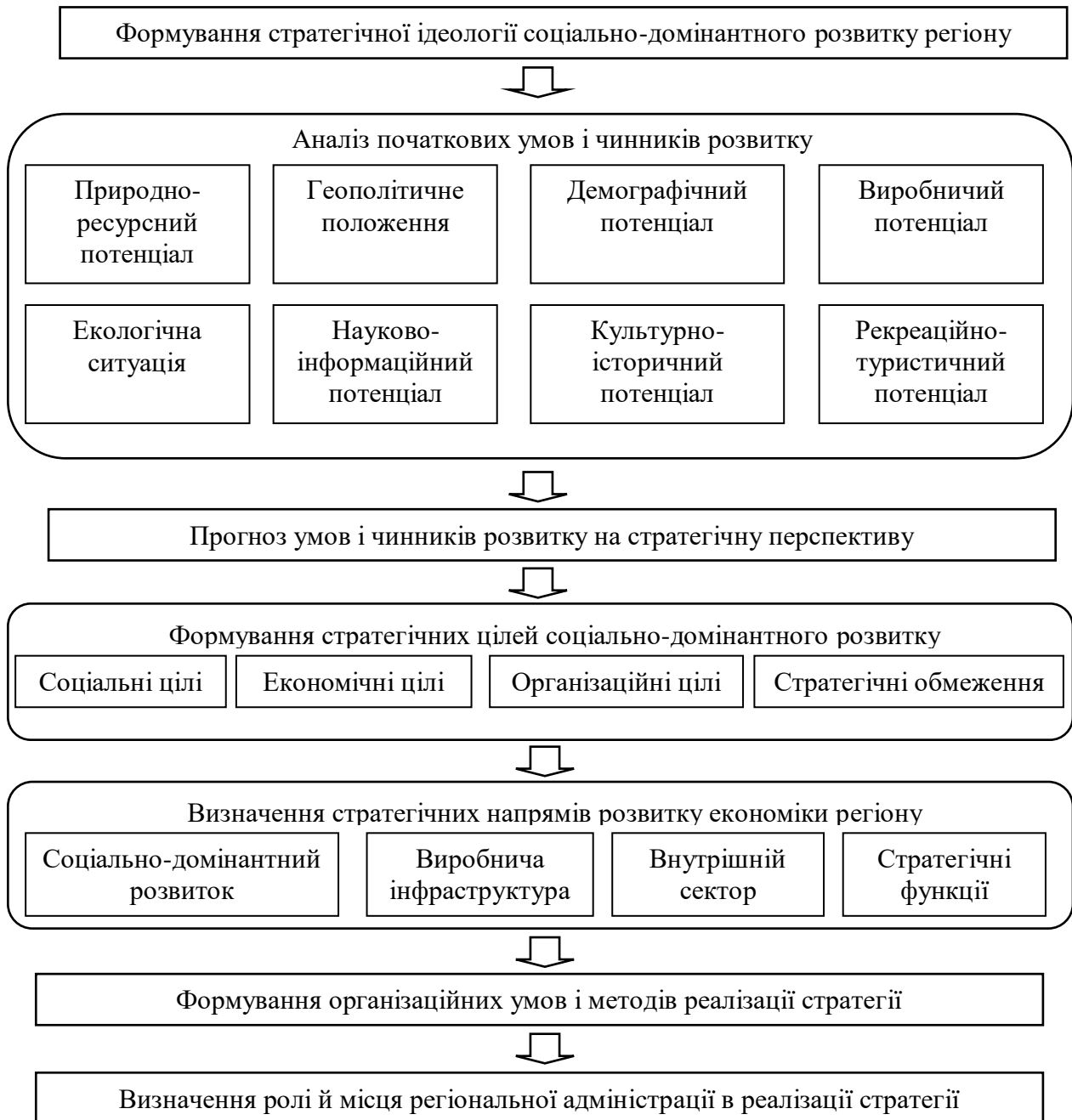

Рис. 2. Логічні процедури формування стратегії соціально-домінантного розвитку регіону (розроблено автором)

Для реалізації планів, програм і прогнозування соціально-домінантного розвитку регіону нами запропонована система перспективних економічних документів, кожен з яких виконує певну функцію. Одні з них уже застосовуються на практиці, інші – доцільно впровадити. Рекомендований перелік таких документів включає: концепцію довгострокового соціально-домінантного розвитку; економічні, соціальні, ресурсні прогнози; стратегічний план соціально-

домінантного розвитку регіону, який розкриває відповідну концепцію на найближчі 10–15 років; середньострокову програму адміністрації щодо стабілізації та подальшого розвитку економіки, що розробляється на термін 3–4 роки; цільові програми та інвестиційні проекти; річні прогнози соціально-домінантного розвитку, які розробляються в єдиній системі прогнозів України; середньостроковий план соціально-домінантного розвитку регіону на період 4–5 років.

Удосконалено модель індикативного планування соціального розвитку регіону, основою якої є системно-структурний аналіз, прогнозування та динамічне ситуаційне моделювання. Обґрунтовано головні напрями використання системи індикативного планування в регіональному управлінні, визначено етапи розроблення системи індикаторів. Для обліку особливостей територій пропонується здійснювати комплексну діагностику регіонального соціально-економічного розвитку, щоб виявляти проблемні зони і потенційні можливості економічного зростання, створювати реальну основу для ефективної діяльності.

Розкрито характерні ознаки соціальної політики як важливого чинника сталого довгострокового розвитку держави. Особливості суспільства глобалізаційного періоду обумовлені низкою обставин і факторів, що впливають на успішність соціально-економічних реформ, які проводяться, і формування нової системи суб'єктів соціальної політики. Перша особливість – це не сформована у процесі реформ, але необхідна будь-якому суспільству система соціально-економічних взаємовідносин між різними об'єктами та суб'єктами соціальної політики. У сучасному українському суспільстві не інституціалізовано багато важливих соціально-економічних процесів, що полягає в недостатньо відпрацьованій правовій базі соціального партнерства та взаємодії. Відсутні відповідні інфраструктурні підрозділи, до завдань яких входить здійснення соціальної взаємодії в умовах втрати державних форм соціального проектування.

Другою важливою особливістю сучасного українського суспільства є збереження значних соціальних рудиментів іншої економічної формації. Третя полягає в тому, що за минулі роки економічного реформування в частини населення України вже сформувалося почуття соціальної відповідальності, яка передбачає досягнення самозабезпечення для низькодохідних груп, а також певної відповідальності за вирішення ширшого кола питань у середньо- і високодохідних групах населення. Четверта складова, яка впливає на хід соціально-економічних процесів, – це відсутність взаємодії між окремими групами населення, соціальними інститутами, секторами у вирішенні наявних соціальних проблем.

Обґрунтовано, що в розвиток людського капіталу країн із соціальною ринковою економікою щорічно здійснюються величезні інвестиції, де зосереджені значні матеріальні, трудові і фінансові ресурси. В Україні функціонування соціальних галузей все ще здійснюється за другорядним принципом. Нам досі не вдалося повною мірою усвідомити роль цієї сфери в сучасному суспільстві як одного з головних чинників соціально-економічного прогресу, соціальної орієнтації економіки, що, поза сумнівом, стримує економічні реформи.

Шляхом аналізу суті понять *інновація*, *інноваційний розвиток*, а також розроблених раніше класифікацій визначено, що в основі інноваційного типу со-

ціально-домінантного розвитку лежить сукупність інновацій в усіх сферах життєдіяльності, у тому числі з використанням технологічних систем, інформаційно-комунікаційних технологій і пов'язаних з ними громадських змін. При цьому управління таким розвитком виходить на якісно новий рівень і спрямоване на максимізацію соціально-економічного результату за рахунок ефективного використання інтелектуального потенціалу, зміну стилю мислення та формування нового менталітету як влади, так і населення загалом.

Мета інноваційного типу соціально-домінантного розвитку територій нами визначена як формування довгострокових багаторівневих відносин між соціально-економічними суб'єктами на основі ідеології інноваційної культури, що забезпечує створення і впровадження інновацій у всіх сферах життєдіяльності, а також підвищення інтелектуальної капіталізації як умови соціально-домінантного саморозвитку.

На основі систематизації ключових аспектів, що стосуються суті, особливостей і мети інноваційного розвитку, запропоновано формулу інноваційного типу соціально-економічного розвитку України: «знання – можливість – мотивація – дія – результат» і, як наслідок, визначено його основні принципи. Інновації трактуються як імператив довгострокового соціального розвитку в умовах глобалізації та євроінтеграції України.

У процесі дослідження розширено теоретичний зміст поняття *потенціал соціально-домінантного розвитку територій*, роль якого посилюється поряд із глобалізацією економіки і розглядається як здатність регіонів забезпечити певну кількість ресурсів, що формуються суб'єктами економіки, необхідних для забезпечення простого або розширеного відтворення в цілях підвищення якості життя, а також створення умов для оптимізації структури джерел ресурсів, збільшення ефективності їх використання.

На основі узагальнення підходів і концепцій різних економічних теорій економічного зростання розроблено авторську класифікацію чинників й обґрунтовано положення, що оптимальна їх комбінація та інтеграція при створенні умов найбільш раціонального використання здатна забезпечити нарощування інших елементів потенціалу соціально-домінантного розвитку. У зв'язку з цим доведена необхідність переходу до обліку й аналізу не окремих факторів розвитку економіки, а потенціалу, що діє і може накопичуватися впродовж тривалого часового періоду, ураховує як чинники зростання, так і умови їх залучення та ефективного використання.

Управління потенціалом соціально-домінантного розвитку регіону визначає його формування, використання і нарощування, ураховує економічні відносини, ризики та загрози, що виникають. Під потенціалом у цьому випадку у вузькому сенсі слід розуміти сукупність ресурсів, що залучаються суб'єктами системи соціально-домінантного розвитку, необхідних для забезпечення простого відтворення та підвищення якості життя в регіоні (тобто йдеться про потенціал, що використовується).

Для чіткішого аналізу запропоновано розширену класифікацію потенціалу соціально-домінантного розвитку з урахуванням сукупностей параметрів. При цьому можна враховувати два підходи – процесний і елементний. Згідно з

першим рекомендуємо виділяти такі складові досліджуваного потенціалу: створені в дійсний період, запозичені і накопичені ресурси. Елементний підхід розглядає потенціал соціально-домінантного розвитку як сукупність елементів, взаємодія між якими забезпечує формування і досягнення цілей реалізації стратегії розвитку.

Аргументовано, що управління потенціалом соціально-домінантного розвитку регіону повинно базуватися на взаємопов'язаних і взаємообумовлених принципах, що сприяють досягненню максимальної ефективності використовуваного потенціалу з метою забезпечення стійкості такого розвитку як елемента національної економіки.

У другому розділі «Дослідження тенденцій державного регулювання довгострокового соціального розвитку України» виявлено, що оскільки кожен вид економічної діяльності виконує особливу функцію в системі громадського розподілу праці, їх систематизація за функціональним принципом відображає виконання окремими ланками господарського комплексу певних функцій згідно з класифікацією громадських потреб. При цьому всі галузі доцільно поділити на соціальну сферу і матеріальне виробництво. До матеріального виробництва належать ті галузі, які безпосередньо створюють матеріальні блага і задовольняють виробничі потреби суспільства. У свою чергу, історично сформоване різноманіття форм громадського відтворення дає змогу ототожнювати соціальну сферу з тією частиною соціально-виробничих відносин, які виникли у процесі задоволення соціальних (або невиробничих) потреб. Першоосновою відокремлення соціальної сфери є категорія особистих потреб (як частини соціальних): задані природою і біологією людини у процесі історичного розвитку продуктивних сил і громадських відносин вони перетворилися на соціальні (або невиробничі).

Соціальна сфера організовує споживання створених у матеріальному виробництві благ і виробляє власні послуги, охоплюючи ланки господарського комплексу, що виконують як виробничі, так і невиробничі функції. Отже, поняття *соціальна сфера* не пов'язане зі створенням валового внутрішнього продукту (ВВП), національного доходу і тому подібне, його доцільно застосовувати при групуванні видів економічної діяльності за функціональним принципом.

Оцінюючи сучасний соціально-економічний стан України, слід виходити зі співвідношення впливів світової фінансово-економічної кризи та внутрішніх суперечностей, нагромаджених у вітчизняній економіці. Це має бути комплексний і цілісний аналіз із 2000 року, що став початковим у трансформаційному періоді, протягом якого відбувалося економічне зростання (табл. 1). Результати порівняльного аналізу свідчать, що впродовж 2001–2004 рр. темпи зростання ВВП України перевищували середні в країнах СНД, проте вже з 2005 року цей показник є нижчим. Меншими темпами у 2005–2010 рр. розвивалася лише економіка Киргизстану. Порівняно із СНД і новими країнами-членами ЄС динаміку зростання ВВП в Україні можна охарактеризувати як нестабільну.

В українській економіці, що з 1999 по 2011 рр. демонструвала позитивну динаміку, водночас спостерігалися ознаки порушення макроекономічної рівноваги, оскільки зростання не було зумовлене стабільними довгостроковими фак-

торами, системними внутрішніми реформами, а стало наслідком впливу сприятливих чинників короткострокового характеру як зовнішнього, так і внутрішнього походження.

Таблиця 1

Індекси фізичного обсягу валового внутрішнього продукту країн СНД за 2001–2010 роки у постійних цінах (2000 р. = 100)*

Країна	2001	2005	2009	2010	Відхилення 2010 р. від середнього індексу по СНД
Україна	109,2	145,0	146,3	152,4	-15,0
Усього по СНД	106,0	138,0	160,1	167,4	-
Азербайджан	109,9	188,3	383,3	402,5	235,1
Вірменія	109,6	178,0	210,1	215,6	48,2
Білорусь	104,7	143,4	189,1	203,5	36,1
Казахстан	113,5	163,8	206,4	220,8	53,4
Киргизстан	105,3	120,3	150,1	148,0	-19,4
Молдова	106,1	140,8	154,0
Росія	105,1	134,7	153,4	159,5	-7,9
Таджикистан	109,6	158,6	204,2	217,4	50,0
Узбекистан	104,2	129,8	180,0	195,3	27,9

* Джерело: дані Державної служби статистики України за відповідні роки.

Диспропорції в економіці призвели і до розбалансування розвитку соціальної сфери.

Освіта як вид економічної діяльності, що визначає СДРТ, має об'єктивні тенденції, що так чи інакше пов'язані зі зміною її якості. Науковий підхід до реформування, підвищення якості освіти вимагає не лише знання і розуміння цих тенденцій, але й умілого використання різних варіантів їх сукупної дії.

Про важливість ролі освіти в сучасному житті переконливо свідчить те, що у вересні 2000 р. голови держав та урядів 189 країн (у тому числі України) прийняли Декларацію тисячоліття ООН, в якій визначено глобальні Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ) до 2015 року. Серед восьми цілей другою названо освіту.

Зміни, що відбувалися в 1990-ті роки в освітній сфері, стосувалися передусім її організаційно-технологічної складової. Істотно змінився також зміст освітніх програм, ліквідована загальна їх уніфікація, активно впроваджувалися та поширювалися інноваційні (авторські) програми навчання, виникла ситуація альтернативності освітніх програм. Останніми роками розвивається нова форма здобуття освіти – дистанційне навчання, з'явилися нові види освітніх організацій, змінилася інституціональна структура галузевих установ – утворився сектор недержавної освіти.

Україна намагається забезпечити якісну освіту впродовж життя з визначенням двох завдань та шести індикаторів. Виконання задекларованих завдань у галузі освіти потребуватиме залучення значних людських, матеріальних та фінансових ресурсів.

Програмою економічних реформ на 2010–2014 роки, розробленою Комітетом з економічних реформ при Президентові України на виконання завдання з відновлення економічного зростання й модернізації економіки держави, передбачено трансформації в системі освіти, її інтеграцію в єдиний європейський освітній простір.

У 20-му, ювілейному виданні Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) – Доповідь про розвиток людини 2010 «Реальне багатство народів: шлях до розвитку людини» – Україна за індексом освіти посідає 18-те місце (0,795), випереджаючи, зокрема, Іспанію (22-ге місце з індексом освіти 0,781), Великобританію (відповідно 24 і 0,766), Францію (27 і 0,751), Польщу (30 і 0,728), Італію (32 і 0,706), Білорусію (35 і 0,683), Португалію (41 і 0,670), Росію (53-тє місце, індекс 0,631). Індекс освіти у світі загалом становить 0,436, тобто Україна його перевищує в 1,8 раза.

На нинішньому етапі важливе впровадження в Україні освіти, яка спрямована на виробниче використання знань, інформації та технологій. Вона потребує приведення у відповідність до інноваційних вимог таких елементів системи, як інтелектуальний потенціал суспільства, вертикаль «наука – освіта – виробництво», система структурних пріоритетів, організаційно-інституціональний режим, фізичне середовище інновацій, система соціалізації й освіти, фінансові основи діяльності, адаптація до зовнішнього контексту інноваційних перетворень.

Як показав проведений аналіз, нині система освіти не відповідає ринку праці, що формується. Подальше її фінансування тільки коштом держави при збереженні адміністративного розподілу фінансових ресурсів між освітніми установами стає неможливим. Зазначене обумовлює необхідність реформування системи освіти, передусім її організаційно-економічної складової (рис. 3).

Проблеми, що виникають у галузі охорони здоров'я, мають урегулювати відповідні органи управління. Проте національна система управління охороною здоров'я нині перебуває в критичному стані, а її діяльність – одна з найгостріших проблем України. Протягом тривалого періоду не були визначені пріоритетні цілі в галузі охорони здоров'я, почала руйнуватися система профілактичної медицини, а найважливіші перетворення здійснюються без консультацій із фахівцями. Крім того, у процесі реалізації реформи охорони здоров'я виявилися недоліки системи державного регулювання довгострокового розвитку галузі.

Незважаючи на небезпечні тенденції погіршення технічного та фінансово-економічного стану підприємств ЖКГ та поступове приведення цін і тарифів на енергоресурси до світового рівня, тарифна політика на ринку житлово-комунальних послуг, як і раніше, формується не на підставі економічної обґрунтованості та доцільності, а з огляду на соціальні очікування населення щодо збереження і навіть зниження цін і тарифів та без урахування інноваційних тенденцій. Як наслідок, поступове зростання тарифів на тепло-, водопостачання та водовідведення, а також на інші житлово-комунальні послуги відбувається набагато стриманіше, ніж темпи підвищення заробітної плати.

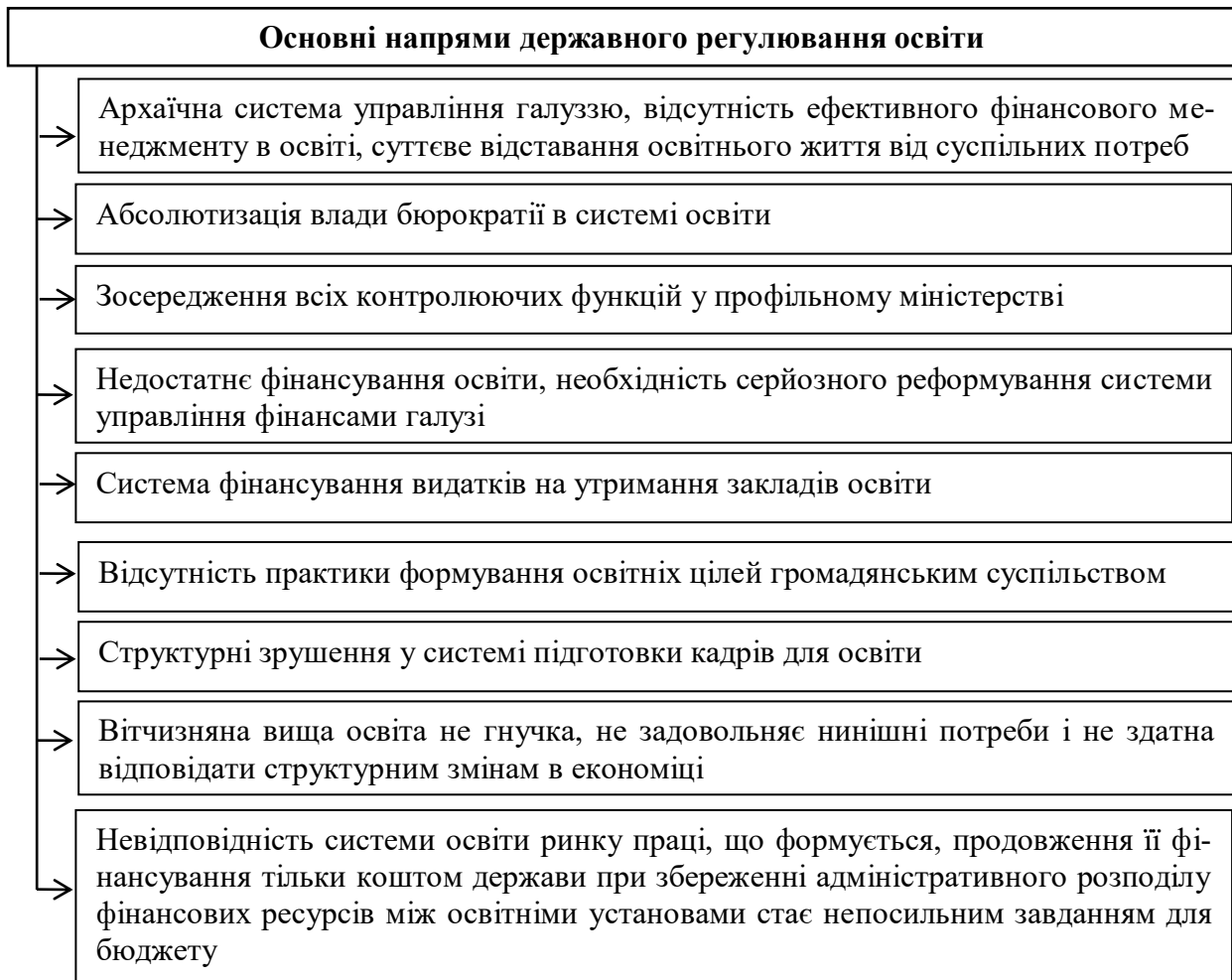

Рис. 3. Сучасні тенденції державного регулювання розвитку освіти
(розроблено автором)

Культурна сфера перебуває у скрутному кризовому стані. Суттєвою проблемою залишається забезпечення доступу населення до культурно-мистецьких цінностей. Значно посилюються процеси духовної деградації суспільства. У зв'язку із цим державне управління в галузі культури має забезпечувати необхідні умови для підтримання вітчизняної культури як основи прогресивного розвитку суспільства.

Сучасний організаційно-економічний механізм державного управління туризмом, через який повинна реалізуватися державна політика в галузі, стримує розвиток туристичної сфери, удосконалення її матеріально-технічної бази та підвищення якості обслуговування. Держава повинна більше уваги приділяти створенню умов для активізації туризму, що в майбутньому визначить необхідність формування самостійної системи управління цією сферою на місцях.

Торгівля, яка орієнтована передусім на інтереси споживача, вирішує багато соціальних завдань, що охоплюють формування і стабілізацію споживчого ринку для задоволення потреб і зниження соціальної напруги в суспільстві, залишається життєздатною та розвивається в нових економічних умовах. Соціально-домінантним розвитком галузі є те, що вона враховує соціальні та економічні обмеження, спрямовані на гармонізацію відповідних параметрів ринкових

відносин. Завданнями соціально-домінантного розвитку торгівлі та ресторанного господарства є підвищення якості та ефективності державного регулювання, посилення соціальних факторів економічного розвитку, задоволення потреб громадян в умовах становлення ринкових відносин.

Активізація процесів, за допомогою яких проявлятимуться особливості соціально-домінантного розвитку торгівлі та ресторанного господарства, а саме здатність цього виду економічної діяльності залишатися дієвим у динамічних економічних умовах, підвищення його інвестиційної привабливості, прагнення до самоврядування, орієнтація на інновації, покращення якості торгових та ресторанних послуг у міру задоволення попиту, розроблення нових механізмів державного регулювання торгівлею – обумовлять її стійке функціонування та подальший сталий розвиток.

Сучасні тенденції державного регулювання розвитку житлово-комунального господарства, транспорту, культури, туризму і торгівлі потребують здійснення інституційних змін у цих видах економічної діяльності.

У **третьому розділі «Пріоритетні напрями державного регулювання довгострокового соціального розвитку України»** аргументовано, що такі пріоритети повинні узгоджуватися з провідними напрямками розвитку регіонів України. Узагальнено першочергові завдання державного регулювання розвитку освіти: постійне поліпшення наукового рівня, фундаментальності та практичної орієнтації базових і професійних знань, якість яких гарантуватиме конкурентоспроможність споживачів освітніх послуг на ринку праці; поглиблення впливу всіх ланцюгів системи освіти на процеси соціалізації та всебічного розвитку особистості як найвагомішої соціальної цінності; формування оптимальних в умовах ринкових відносин кваліфікаційних та психологічних ознак професійної здатності економічно активного населення; становлення системи безперервної освіти на основі принципів її спадковості, багатоступінчастої структури та об'єднання освітнього простору.

Доведено, що державне регулювання довгострокового розвитку охорони здоров'я регіонів України спрямовано на подальше підвищення її ефективності, якості медичних послуг та пошук шляхів їх досягнення в умовах недостатнього матеріально-технічного, кадрового і фінансового забезпечення, виконання рішень колегій, наказів управління охорони здоров'я шляхом: підвищення рівня міжорганізаційної комунікації та вдосконалення процесу управління на основі подальшого розвитку інформаційного середовища системи охорони здоров'я відповідно до «Програми створення Єдиного інформаційного поля системи медичної допомоги області»; проведення акредитації, контролю за ліцензуванням медичної діяльності та атестації вимірювальних лабораторій, підвищення рівня готовності медичних закладів до надання медичної допомоги населенню; подальшого розвитку в містах і завершення переходу первинної ланки медико-санітарної допомоги на засади загальної практики сімейної медицини в сільській місцевості; поглибленого реформування високоспеціалізованої медичної допомоги; упровадження у практику роботи медичних закладів сучасних технологій, ефективних методів діагностики і лікування хвороб; забезпечення доступності медичної допомоги для соціально незахищених верств населення,

сільських жителів, дітей, підлітків, вагітних, ветеранів війни, людей похилого віку, осіб з обмеженими фізичними можливостями, постраждалих від аварії на ЧАЕС та інших; активного впровадження в пологово-помічних закладах області сучасних перинатальних технологій; профілактики, раннього виявлення та лікування соціально значущих хвороб; подальшої реорганізації та оптимізації ліжкового фонду, приведення його чисельності до реальної потреби, забезпечення ефективного використання; пошуку альтернативних джерел фінансування (платні послуги, благодійні внески, розвиток громадських благодійних організацій – лікарняних кас у містах і районах області), зниження соціальної напруги при вирішенні питань медикаментозного забезпечення стаціонарного лікування; підвищення рівнів укомплектованості та професійної підготовки кадрів, особливо ЛПЗ сільської місцевості, використання наявних механізмів та важелів заохочення, соціального захисту медичних працівників.

Установлено, що житлово-комунальний комплекс має значний потенціал для стабілізації, розвитку та розширення. Визначено пріоритети державного регулювання довгострокового розвитку ЖКГ, що охоплюють: зміцнення конкурентного середовища експлуатації житлового фонду, заснованого на подальшому впровадженні договірних ринкових відносин між споживачами та виробниками послуг усіх форм власності; підвищення ефективності житлового фонду з високим ступенем зносу за рахунок проведення капітального ремонту багатоквартирних будинків та експлуатації сучасного житла після капремонту внаслідок реалізації заходів щодо енергозбереження; зростання дієвості управління сучасним житловим фондом шляхом навчання (підвищення кваліфікації) фахівців, працюючих у житлово-комунальному господарстві; завершення передачі в комунальну власність відомчих об'єктів ЖКГ; подальшу реорганізацію управлінь ЖКГ у службу замовника, житлово-комунальних управлінь – у ремонтно-експлуатаційні організації, стимулювання розвитку останніх на основі приватної власності й акціонування комунальних підприємств із передачею контрольного пакета акцій територіальним громадам міст; удосконалення процесів обліку споживання комунальних послуг (за рахунок подальшого оснащення житлової забудови індивідуальними лічильниками питної води, газу, електроенергії) та їх оплати (остаточний перехід до комп'ютеризованої системи розрахунків за послуги); своєчасну та якісну підготовку до сезонної експлуатації та підвищення надійності функціонування інженерних мереж в осінньо-зимовий період.

Запропоновано створення в регіонах муніципальних банків, кредитних спілок, інвестиційних фондів для фінансування регіональних комунальних програм. З метою фінансового оздоровлення ЖКГ варто ввести гнучку систему ціноутворення на житлово-комунальні послуги, посилити фінансовий аудит господарсько-фінансової діяльності підприємств з метою формування реальної науково обґрунтованої собівартості послуг.

Пріоритетними напрямками державного регулювання розвитку сфери культури визначено: запровадження такого механізму державного регулювання, формування та реалізації державної політики, який дає змогу здійснювати об'єктивний аналіз стану вітчизняної культури, тенденцій і перспектив її розвитку, що сприятиме обґрунтуванню пріоритетних напрямів, а також розроблен-

ню необхідних заходів щодо культурного розвитку суспільства та узгодження діяльності органів державної влади й управління у сфері культури; прискорення прийняття пакета законодавчих актів зі створення сприятливих умов для залучення інвестицій у сферу культури і пільгового оподаткування меценатської, благодійної діяльності різних зацікавлених суб'єктів, а також звільнення від оподаткування закладів, підприємств сфери культури як неприбуткових організацій, що стимулюватиме залучення позабюджетних надходжень; проведення ґрунтовного аналізу всіх законодавчих і нормативних документів, прийнятих у період незалежності, що стосуються фінансового забезпечення культурної сфери і багатьох інших проблем; розроблення рекомендацій і пропозицій з узгодження всіх документів, вилучення з них позицій, які стримують створення дієвих механізмів фінансового забезпечення культурної сфери, а також заважають цілісному, логічному її реформуванню; використання в практиці державного регулювання програмно-цільового підходу як ефективного механізму реалізації державної політики у сфері культури, що сприятиме вирішенню соціокультурних проблем шляхом застосування оптимальних форм, методів управлінської діяльності, особливо в умовах жорсткої обмеженості ресурсів; запровадження державно-громадської моделі державного регулювання сферою культури, яка ґрунтується на принципах децентралізації та демократизації, поєднує елементи державного і громадського управління, забезпечує максимальне залучення громадських структур, неурядових організацій до вироблення і прийняття обґрунтованих, узгоджених управлінських рішень з урахуванням запитів усіх суб'єктів культурної діяльності, сприяє оптимізації державної політики у сфері культури; проведення спеціальних наукових досліджень проблем правового і кадрового забезпечення відповідної політики, вивчення досвіду зарубіжних країн щодо вирішення цих проблем і можливості застосування його в Україні; узгодження стратегій державного регулювання сферою культури і соціально-домінантного розвитку території.

На основі теоретичних та практичних досліджень сформульовано висновки про те, що головні напрями розвитку послуг торгівлі та ресторанного господарства і підвищення їх ефективності необхідно розглядати через призму розвитку економіки, споживчого ринку. У найближчій перспективі через обмеженість інвестицій на нове будівництво розвиток мережі торговельних підприємств та ресторанного господарства здійснюватиметься завдяки перепрофілюванню приміщень і об'єктів, що обумовлене, зокрема, змінами структури попиту споживачів. Зростатиме кількість місць роздрібною торгівлі виробами продовольчої групи і транспортними засобами, триватиме активне формування мережі великих багатопрофільних і спеціалізованих торгових підприємств (магазинів, універсамів, супер- і гіпермаркетів із широким асортиментом продовольчих і супутніх товарів, будинків торгівлі та торгових центрів з універсальним асортиментом товарів, магазинів меблів, телерадіоапаратури і побутової техніки, будматеріалів), які відрізняються кращими можливостями раціоналізації технології обслуговування й інших торгових процесів, розширенням спектра додаткових послуг.

Обґрунтовано, що пріоритетні напрями державного регулювання довго-

строкового соціального розвитку України сприяють економії й ефективному використанню обмежених бюджетних ресурсів.

У четвертому розділі «Моделювання та визначення ефективності соціального розвитку» розроблено методологічний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств, що визначають рівень соціального розвитку. Запропоновано використовувати імітаційну модель, яка складається з декількох послідовно виконуваних етапів: розрахунок площ багатокутників «Поле ефективного управління»; знаходження еталонних площ багатокутників; обчислення узагальнюючих коефіцієнтів ефективності управління за блоками питань предметно-значеннєвої класифікації; розрахунок поправочних коефіцієнтів; визначення ефективності управління по кожному блоці розглянутих питань; оцінка ефективності по блоках предметно-значеннєвої класифікації; розрахунок ефективності роботи в цілому; результуюча оцінка ефективності; оцінка резервів удосконалювання управлінського процесу.

Для визначення площ багатокутників, які становлять результат узагальнення досліджуваних питань у межах кожного блока предметно-значеннєвої класифікації, рекомендовано використання методу «Павутина», а для оцінки загальної ефективності управління – оціночну таблицю, в якій різним рівням ефективності відповідає їхній цифровий еквівалент із визначенням межі такої відповідності. Після отримання остаточної величини ефективності управління в цілому і здійснення її результуючої оцінки пропонується оцінити резерви вдосконалення управлінського процесу загалом і по групах питань предметно-значеннєвої класифікації (рис. 4).

Імітаційна модель має стати основою для можливих альтернатив підготовки і прийняття управлінських рішень, що розробляються у ході проведення імітаційного експерименту (управлінського імітаційного моделювання), реалізація якого може зробити значний якісний вплив на оптимізацію кінцевого цільового управлінського рішення. Аргументовано, що з використанням методики оцінки ефективності діяльності підприємств, які визначають ефективність соціального розвитку, основу якої становить метод «Павутина», можна проводити різні наукові дослідження, а саме аналіз діяльності підприємства, розроблення напрямів його подальшого розвитку і діяльності, аналіз резервів і прогноз показників ефективності на майбутні періоди тощо.

У ході дослідження розроблено методичний підхід географічного сегментування діяльності соціального комплексу з урахуванням пріоритетних завдань стійкого соціального розвитку регіональної економіки, методичний інструментарій оцінки показників науково-практичного дослідження на адекватність та аномальність. Пропонується застосовувати процедуру виявлення так званих аномальних значень у вихідних масивах даних з метою зниження і, врешті-решт, усунення ризику (об'єктивних причин) як некоректного використання показників в обраній математичній моделі, так і людського чинника, стосовно надання помилкових або неточних даних у масиві показників (суб'єктивних причин).

Рис. 4. Логіко-концептуальна модель наукового-практичного дослідження оцінки ефективності діяльності та управління підприємствами, які визначають ефективність соціального розвитку (розроблено автором)

З метою перевірки моделі на адекватність рекомендовано використовувати не тільки суто математичний апарат щодо виявлення автокореляції як одного з вимірювачів адекватності, а й прийоми логіки побудови моделі та перехресної перевірки показників і узгодженості розрахунків у ній, тобто показано можливість розрахунку одних і тих самих показників різними способами з подальшою оцінкою за розробленою шкалою адекватності коливань відповідних показників.

Сформована система «Економічні показники соціальної мережі» («ЕПСМ») і програмне забезпечення комплексного дослідження «Економічні показники соціальної мережі» (ПЗ КД «ЕПСМ») складається з трьох етапів, які відповідно забезпечені трьома інформаційно-програмними модулями. На практиці застосування таких модулів може бути локальним (кожний модуль розглядається як самостійний елемент, що має прикладне значення в аналітичній діяльності дослідника) або комплексним (можливість послідовного використання

всіх трьох модулів) та комбінованим, що також можна вважати елементом комплексності (рис. 5).

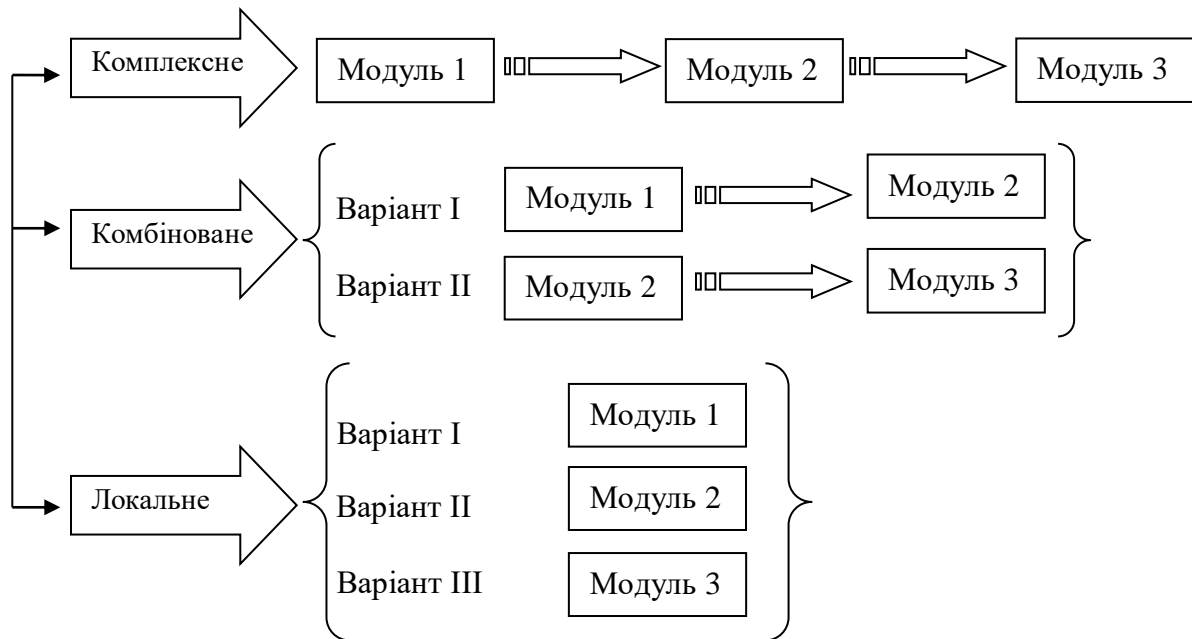

Рис. 5. Використання програмних модулів системи «ЕПСМ»
(розроблено автором)

Різноманітні напрями застосування запропонованої моделі для оцінки ефективності будь-якого об'єкта, діяльність якого спрямована на соціальний розвиток, стають можливими за рахунок універсальності розробленого методичного інструментарію, що, у свою чергу, сприяє вивченню економічних проблем соціального розвитку не локально, а з урахуванням розгалуженості її об'єктів.

У п'ятому розділі «Створення конкурентних переваг організацій соціальної сфери та їх ресурсне забезпечення» обґрунтована модель взаємозв'язків у процесі регулювання сектору соціальних послуг, розроблена класифікація системи показників його ефективності.

Держава здійснює заходи щодо підтримання та розвитку соціальної сфери як через систему існуючих державних інститутів, так і шляхом створення нових форм державної допомоги. Досягнення певної соціальної задоволеності населення проголошується одним із пріоритетних напрямів діяльності інститутів державного підтримання соціальної сфери. Отже, причини, що обумовлюють необхідність державного втручання в розвиток сфери послуг загалом і ринку соціальних послуг зокрема, допускають також наявність певних обмежень. У цих умовах основна роль держави полягає в тому, щоб, забезпечуючи ефективне функціонування ринку, захищаючи і розвиваючи конкуренцію, вона здійснювала стабілізуючу функцію, сприяла коригуванню розподілу ресурсів і соціально справедливому розподілу прибутків тощо. Ці функції держави мають яскраво виражений громадський характер і здійснюються через систему вертикальних інформаційних потоків. У той же час, взаємодіючи з підприємницькими

структурами з приводу реалізації своїх цілей, держава в умовах реформування соціальної сфери є повноцінним суб'єктом ринкових відносин. Це положення має величезне значення для розвитку та доцільного поєднання різних форм і методів ведення господарської діяльності на ринку соціальних послуг, що забезпечує його гнучкість і адаптивність, збалансовує ринковий попит і пропозицію.

Для підвищення ефективності державного регулювання розвитку сектору соціальних послуг пропонується активно впроваджувати найсучасніші сервісні технології державного управління в цій сфері, які дають змогу розширити ринок соціальних послуг, що надаються, й одночасно підвищити якість соціального обслуговування громадян. При цьому основним завданням визначено розроблення інструментів підвищення доступності, якості соціальних послуг через перетворення нормативно-правової бази і мезоструктури установ системи соціального обслуговування, збільшення ефективності соціальних витрат і розвиток соціального партнерства держави, влади, бізнесу, індивідів і громадських організацій. Основою організаційно-економічного механізму регулювання сектору соціальних послуг є принципово збалансована управлінська модель, що поєднує державне регулювання з ринковими механізмами саморегулювання і забезпечує задоволення соціальних потреб населення.

Вироблення управлінських рішень у вигляді національних пріоритетних проектів, цільових програм і планів відбувається на основі компромісу між такими об'єктами державного регулювання, як сектор державних соціальних послуг, що сприяє відтворенню населення, зміцненню сім'ї, збереженню здоров'я, працездатності, збільшенню тривалості життя, соціальній безпеці; сектор недержавних (громадських) соціальних послуг, представлений спектром соціальних послуг, що реалізуються силами громадських формувань (організацій) і некомерційним сектором з їх відносно самостійними складними структурами, які прямо або побічно впливають на соціальні процеси; сектор виробництва матеріальних благ, включаючи сферу соціально відповідального бізнесу, який сприяє створенню умов, що дозволяють людині самостійно заробляти собі на життя, направляючи зусилля на підвищення життєвого рівня населення. Інтегральна якість сектору соціальних послуг полягає в забезпеченні сприятливих умов для розвитку особистості, її соціального самопочуття, повнішої реалізації творчих здібностей, що мають позитивний вплив на ефективність сфери виробництва матеріальних послуг. При цьому слід ураховувати як специфіку, автономність інтересів, множинність цілей економічних суб'єктів, так і розуміння діалектичної єдності інтересів, що зумовлює їх сумісність і суперечність. Характеристика елементного складу та зв'язків у процесі надання соціальних послуг населенню є передумовою для виявлення структурних властивостей сектору в цілому – горизонтальних, ієрархічних і змішаних. При цьому регулювання державного сектору послуг має орієнтуватися на адаптацію установ до умов, що змінилися, і створення передумов для стійкого розвитку в посткризовий період. Стійкість закладів, які надають соціальні послуги, полягає в тому, що вони можуть мати три варіанти результатів: відновлення колишнього стійкого стану, утворення нового стійкого стану, руйнування (ліквідація).

Визначено, що характерною особливістю сучасної моделі взаємозв'язків у процесі регулювання сектору соціальних послуг є можливість виділити і реально оцінити ці взаємозв'язки та напрями ефективнішої взаємодії. До них слід віднести: ревізії виконання нормативно-правової бази; аналіз використання засобів за зобов'язаннями, нормативами й умовами, чинниками впливу; зіставлення з минулим періодом і прикладами ефективного господарювання; застосування відповідних форм контролю; винесення ухвал за виявленими відхиленнями; формулювання пропозицій щодо усунення порушень і ефективності використання ресурсів, ураховуючи ідеї та особистий досвід оцінюючих експертів, тощо. При цьому модель взаємозв'язків у процесі регулювання цієї сфери відображає одночасно і специфіку рівня локальної території в особі установ, які надають соціальні послуги, і характер взаємодії з вертикалі органів, що забезпечують функціонування сектору соціальних послуг (фінансування, аналіз результатів процесу, регулювання діяльності), із законодавчою і виконавчою гілками влади. Вона показує зворотний зв'язок як із споживачами соціальних послуг, так й органами, що мають можливість впливати на якість виконання рішень. Така модель забезпечує нейтралізацію або значне зменшення бюджетних ризиків, створює умови для стійкої діяльності за допомогою установаження рівноважного положення, гармонізації інтересів організації в ефективному виконанні соціальних зобов'язань перед населенням з боку держави, територіальних органів та інтересів окремих працівників, сприяє послідовному внесенню інноваційних змін, оновленню технології. Ефект економічної синергії ґрунтується на гармонізації інтересів усіх учасників соціальних відносин. Результатом посилення ефекту синергії є додаткова цінність, отримана від підвищення внутрішньої самореалізації системи державного регулювання, яка в сучасних умовах модернізації сектору соціальних послуг стає важливим засобом управління результативністю процесу забезпечення населення доступними та якісними послугами. Ефект синергії виникає тільки внаслідок реальної консолідації можливостей, взаємодоповнення різних ресурсів суб'єктів державного регулювання. У цьому випадку він приводить до сукупного результату, який перевищує суму ефектів від діяльності розрізнених суб'єктів державного регулювання. У загальному вигляді одномоментний ефект економічної синергії від спільної діяльності всіх системоутворюючих суб'єктів (E_C) пропонується оцінювати за формулою:

$$E_C = E_{CДІ} - (E_{A1} + E_{A2} + \dots + E_{An}), \quad (1)$$

де $E_{CДІ}$ – ефект від спільної діяльності суб'єктів сектору соціальних послуг після інтеграції;

$E_{A1} + E_{A2} + \dots + E_{An}$ – ефект автономної діяльності суб'єктів.

Доведено, що формування нового організаційно-економічного механізму державного регулювання сектору соціальних послуг необхідно спрямувати на зміну характеру відносин, взаємодій між структурними елементами механізму та їх ролі у процесі управління соціальною системою. Побудова такого механізму передбачає зміну ролі органів державної влади як основного суб'єкта управління на основі реалізації таких заходів: активне стимулювання за допомо-

гою податкових, кредитних, бюджетних механізмів, механізму державного замовлення суб'єктів господарювання, некомерційних організацій, а також окремих домогосподарств збільшення їх участі в управлінні сектором соціальних послуг; зміна підходів державних органів до надання соціальної допомоги населенню, що передбачають відмову від простого фінансування соціальних пілг і субсидій та широке застосування соціальних програм, спрямованих на стимулювання зайнятості та самозайнятості, розвиток особистої ініціативи, отримання населенням прибутків і задоволення потреб індивідуумів; упровадження в органах державної влади регіонів України принципів і процедур управління за результатами.

Активне розроблення і впровадження інноваційних технологій соціального обслуговування населення в регіонах України в останнє десятиліття обумовлене низкою чинників, серед яких слід виділити демографічні зміни структури українського суспільства, що вимагають модернізації окремих типів установ, перегляд структури соціальних послуг, їх оплати; розширення ринку соціальних послуг; зміну стратегії надання допомоги з боку бізнес-співтовариства, перехід від добродійної діяльності відносно державних установ до збільшення частки недержавних, що фінансуються ними; підвищення професійних знань кадрів, які працюють з населенням, і, як наслідок, якісну зміну змісту їх професійної діяльності. Основними напрямками здійснення інновацій у секторі соціальних послуг є: розширення кола суб'єктів соціальної діяльності, залучення до процесу вирішення соціальних проблем широких верств населення, що обумовлює підвищення його соціальної активності і самодіяльності, а також самообслуговування; створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій, громадських об'єднань на основі формування і використання інформаційних ресурсів; індивідуалізація соціальних послуг, відхід від масового виробництва; поява нових організаційних форм і технологій задоволення соціальних потреб. Одним із дієвих механізмів підвищення доступності та ефективності соціального обслуговування населення та одночасно зниження бюджетних витрат є формування інтегрованих структур, здатних надавати населенню послуги багатопрофільного характеру, об'єднувати матеріальну базу і кадрові ресурси установ як сектору соціальних послуг, так й інших сфер діяльності, що входять до його складу. Це дає змогу використовувати у процесі функціонування досліджуваної сфери інноваційні технології.

Запропоновано застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у соціальній сфері. При цьому навчання контент-менеджерів й активістів громадянського суспільства, широке впровадження інтерактивних послуг для населення сприятимуть розширенню інформаційного середовища в суспільстві, підвищенню попиту на електронні послуги.

Аналіз готовності державних органів у сфері соціального забезпечення та захисту показав, що велике значення для розвитку електронних послуг, які надаються населенню, мають інформаційні системи, створені у ході реформи соціального сектору. Таким чином, інформаційні системи соціального забезпечення можуть надавати багато послуг населенню із застосуванням ІКТ. При

цьому важливу роль відіграє персоніфікований облік громадян України, що використовується в соціальній сфері для адресності отримання послуг із призначення соціальних виплат та компенсацій, пенсій тощо.

Доведено, що надання електронних послуг населенню має спрямовуватися на потреби суспільства і ґрунтуватися на таких принципах: зручність і задоволення потреб користувачів із використанням зворотного зв'язку; справедливість й інформаційна рівність, що забезпечує відкритість і доступність інформації; гарантування безпеки та конфіденційності інформації. Основними пріоритетами державної політики щодо надання таких послуг є: орієнтація на потреби населення, скорочення бюрократичних бар'єрів і спрощення доступу населення до інформації та послуг, формування електронного інформаційного середовища в суспільстві, забезпечення прозорості діяльності державних структур, інтеграція електронних послуг, наданих у соціальній сфері.

Аргументовано, що розвиток соціального підприємництва є важливим чинником зростання господарського потенціалу регіонів національного господарства України в цілому, пріоритетом стратегії їх соціально-домінантного розвитку. Соціальне підприємництво визначено як можливість часткового й динамічного розв'язання на місцевому рівні гострих проблем найбільш уразливих прошарків населення, які не під силу державі, а також включення в економічну діяльність тих підприємств, що ставлять мету не лише одержання прибутку заради збагачення, накопичення капіталу, а його спрямування на підтримання вразливих груп населення, зменшення безробіття завдяки створенню нових робочих місць. Доведено, що розвиток соціального підприємництва – це з'єднуюча ланка між суспільними та комерційними інтересами, яка необхідна для соціального благополуччя й ефективної реалізації соціальних цілей суспільства. Україні слід іти шляхом визнання соціального підприємництва як ефективного засобу досягнення стійкого розвитку суспільства та економіки, а власне соціальних підприємців – як лідерів перетворень. Останнім необхідно надавати фінансову, інформаційну, консультативну підтримку з боку держави. Таланти людини по-справжньому розкриваються та розвиваються лише тоді, коли вони потрібні суспільству. Варто також створити підґрунтя для діалогу між бізнесом і соціальним сектором. Соціальне підприємництво виникає та діє при зустрічі ідей і капіталу. Потрібне формування нового типу підприємців в Україні – соціальних новаторів. Вигода від цього очевидна для всіх, проте на сучасному непростому етапі розвитку економіки соціальне підприємництво необхідно розвивати та підтримувати.

Запропоновано використання соціальних стандартів як функціональних орієнтирів довгострокового соціального розвитку.

Визначено, що успішна стратегія формування конкурентних переваг організацій соціальної сфери залежить передусім від достовірної оцінки реальної ситуації і розроблення нових методологічних підходів до розуміння конкурентоспроможності та механізму управління нею. За відсутності системного підходу вибір стратегії конкурентних переваг може набувати все більш суб'єктивного характеру. У майбутньому це призведе до об'єктивізації конкурентної політики та сприйняття її як початкової у вирішенні практичних питань

без наукового аналізу відповідності дій держави вимогам об'єктивних законів розвитку соціальної сфери.

Основною метою цього напряму дослідження є розроблення теоретичних і методичних положень формування конкурентних переваг організацій соціальної сфери в умовах переходу національної економіки до інноваційного соціально орієнтованого типу розвитку.

Доведено, що в умовах зростаючої міжнародної та внутрішньої конкуренції необхідно розробити стратегію державного забезпечення певного рівня конкурентоспроможності українських організацій соціальної сфери. При цьому підприємства сфери соціальних послуг повинні активно формувати та прогнозувати конкурентні переваги, розробляти сучасну ринкову стратегію. Суть інформатизації можна визначити як вивчення структури цілей і завдань системи у просторі та часі, виявлення відповідності організаційної структури і функцій управління, їх розподілу за елементами структури, характеристик елементів, методів і термінів вирішення управлінських завдань цілям і завданнями системи. Базисна структура інформаційного забезпечення управління сектором соціальних послуг може включати такі компоненти: реєстр соціальних і управлінських послуг із сегментів потреб органів влади, бізнесу та населення; опис споживчих характеристик (потреб бізнесу та населення в соціальних і управлінських послугах); реєстр функцій органів державної влади, соціальних послуг, що реалізуються при наданні; реєстр електронних адміністративних регламентів (у тому числі фінансування за рахунок бюджетних коштів) і стандартів формування послуг; уніфікована система документації; система класифікації і кодування інформації та логічна структура словників і класифікаторів (у тому числі для забезпечення інформаційної взаємодії); бази даних статистичної інформації та знань для семантичної оптимізації процедур міжвідомчої взаємодії у ході формування соціальних послуг; бази даних і знань аналітичних моделей і презентацій розвитку системи освіти, охорони здоров'я, культури, сфери соціального обслуговування.

Обґрунтовано, що існує досить тісний взаємозв'язок між двома напрямами державного регулювання процесу функціонування та розвитку соціальної сфери. З одного боку, формування раціональної системи її ресурсного забезпечення сприятиме ефективнішому вирішенню проблеми створення та підтримання нормальних умов життєдіяльності населення як у країні загалом, так і окремих її регіонах. З іншого – створення та впровадження системи державного регулювання розмірів споживання соціальних благ і послуг, включаючи систему соціальної стандартизації, дає можливість значною мірою впорядкувати та оптимізувати процес ресурсоспоживання в окремих видах діяльності соціальної сфери. Тому регулювання останньої загалом та її окремих складових доцільно здійснювати на основі системи, що об'єднує поточне і стратегічне планування. Причому стратегічні плани їх розвитку мають істотні особливості, які необхідно враховувати у процесі послідовного розкриття змісту та обґрунтування досягнення орієнтирів результативності в довгостроковій перспективі. Наприклад, на відміну від поточного планування розвитку галузей і об'єктів соціальної сфери, стратегічний план повинен включати розділи, що послідовно розкрива-

ють зміст і обґрунтовують місію, цільову спрямованість, необхідність використання базових і функціональних стратегій, комплексу заходів різної спрямованості в умовах невизначеності, впливу в часі чинників зовнішнього середовища та внутрішніх.

У процесі аналізу ресурсного потенціалу розвитку соціальної сфери регіону запропоновано дотримуватись таких вимог: максимальність спектра ресурсів регіону, які можуть бути використані в галузях соціальної сфери; необхідність повного обліку запасів усіх видів ресурсів; достовірність інформації, що характеризує якісні і кількісні параметри розвитку соціальних галузей, а також, на нашу думку, доцільно розглядати не лише види та обсяги ресурсів, але й ступінь їх доступності.

Для стабілізації фінансового забезпечення довгострокового соціального розвитку регіону запропоновано здійснення таких заходів державного регулювання:

- удосконалення структури та порядку формування бюджетних витрат на соціальні потреби на основі використання системи державних мінімальних соціальних стандартів;
- забезпечення пріоритетного фінансування витрат на соціальні потреби населення регіону, недопущення секвестрування відповідних статей бюджету;
- перегляд внутрішньої структури соціального комплексу регіону та відповідних витрат з урахуванням глобалізаційних процесів економіки та євроінтеграції України;
- здійснення перерозподілу державних фінансових коштів у напрямі їх надання найбільш потребуючим верствам населення регіону;
- розширення прав регіональних органів в управлінні соціальною сферою, установах та фінансуванні пільг працівникам соціально-культурних установ і організацій;
- поступове збільшення участі населення регіону в фінансуванні соціальних послуг на основі трансформації бюджетних дотацій в адресні субсидії, що виділяються безпосередньо громадянам з урахуванням потреби в них;
- поетапне скорочення дотаційності житлово-комунального господарства та частковий перерозподіл засобів, що вивільняються, на адресну підтримку соціально малозабезпечених сімей;
- здійснення переходу до фінансування програм будівництва житла у формі адресної підтримки малозабезпечених родин, що потребують поліпшення житлових умов;
- звільнення державних позабюджетних соціальних фондів від виконання невластивих їм функцій і виплат.

Доведено, що для реалізації євроінтеграційного розвитку України, ліквідації скрутного становища в соціальній сфері держави необхідно підвищити ефективність передусім регіональних програм її розвитку в єдиній концепції соціально-домінантного розвитку територій. Проведення єдиної політики стійкого розвитку можливе лише при всеосяжному заохоченні регіональних і міжрегіональних соціальних ініціатив і проєктів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розв'язано важливу наукову проблему – розроблено теоретико-методологічні засади підвищення ефективності державного регулювання довгострокового соціального розвитку України.

У теоретичному аспекті розкрито концептуальні наукові підходи до вирішення завдання сталого ефективного державного регулювання довгострокового соціального розвитку через гармонізацію інтересів владних структур, суспільства і бізнесу.

У методологічному плані запропоновано принципи, положення та методи формування системи державного регулювання довгострокового соціального розвитку України на основі соціально-економічного стратегування як найважливішого елемента побудови адаптивних механізмів до інноваційного типу такого розвитку.

У прикладному аспекті розроблено напрями, пропозиції та механізми інноваційних форм державного регулювання довгострокового соціального розвитку із рекомендаціями щодо інститутів формування стратегій регіонального розвитку.

Отримано наступні результати дисертаційного дослідження:

1. Визначено співвідношення між поняттями *глобалізація*, *соціальний розвиток*, суть процесу глобалізації, його передумови, конкретні прояви і позитивні та негативні наслідки для соціального розвитку. Виявлено особливості регулювання розвитку соціальної сфери регіону в контексті інтеграції України до європейських структур, досліджені компоненти макрооточення соціальної сфери регіону. Установлено, що для реалізації євроінтеграційного розвитку, ліквідації скрутного становища в соціальній сфері держави необхідно підвищити ефективність передусім регіональних програм розвитку галузі. Під ефективністю розуміють характеристику соціальної сфери з погляду співвідношення витрат і результатів, а саме остаточних підсумків та обсягу використаних ресурсів. Обґрунтовано, що поняття ефективності доцільно застосовувати в усіх видах економічної діяльності соціальної сфери та будь-якій системі оцінок її результативності, оскільки вона відображає міру раціональності використання ресурсів і в той же час – здійснення соціальною сферою її важливих громадських функцій.

Виконано порівняльний аналіз індексу розвитку людського потенціалу в Україні та інших державах світу.

2. Обґрунтовано концептуальні засади соціально-домінантного розвитку України, головною ідеєю якого є пріоритетність вирішення соціальних завдань, досягнення передусім соціальних цілей розвитку. Вони також визначають методологію наукових досліджень державного регулювання довгострокового соціального розвитку. Аргументовано тезу про те, що соціальна сфера повертає суспільству науковий потенціал. Науково обґрунтований прогноз, згідно з яким у XXI ст. вона визначатиме розвиток економіки в умовах зміни індустріального типу економічного зростання гуманітарним.

3. Виявлено особливості та принципи інноваційного типу соціально-

економічного розвитку України, обґрунтовано соціально-економічне стратегування як найважливіший елемент адаптивних механізмів до інноваційного типу розвитку. Мета інноваційного соціально-економічного розвитку визначена як формування довгострокових багаторівневих відносин між соціально-економічними суб'єктами на основі ідеології інноваційної культури, що забезпечує створення і впровадження інновацій в усіх сферах життєдіяльності, а також підвищення інтелектуальної капіталізації як умови соціально-економічного саморозвитку. На основі систематизації ключових аспектів, що стосуються суті, особливостей і мети інноваційного розвитку, запропоновано формулу інноваційного типу соціально-економічного розвитку України: «знання – можливість – мотивація – дія – результат» і, як наслідок, визначено його основні принципи. Ядром концептуальної моделі стратегічної адаптації до інноваційного типу розвитку є багатогранна інноваційна піраміда, в основі якої лежать інновації, що охоплюють усі внутрішні сфери регіону. Це надає стійкості розвитку і довготривалості отримуваних позитивних результатів. У центрі такої основи, урахувавши пріоритетність економіки знань, повинні розташовуватися технологічні інновації. Вершина піраміди відображає мету інноваційного розвитку регіональної соціально-економічної системи, сходження до якої є реалізацією адаптивних потенціалів кожної внутрішньої підсистеми регіону.

4. У результаті аналізу існуючих у різних країнах моделей виявлені характерні особливості соціальної політики як важливого чинника сталого довгострокового розвитку держави, визначена можливість застосування позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняній практиці. Розроблений механізм реалізації регіональних соціальних стратегій, який дасть змогу сформувати взаємопов'язані й адаптивні структури системи стратегічного управління соціальною сферою регіону.

5. Запропонований організаційно-економічний механізм формування й управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіону на основі розроблення теоретичних засад і методологічних підходів з метою забезпечення економічного зростання та стійкого соціально-економічного розвитку.

6. Систематизовані чинники соціально-економічного та стійкого розвитку регіонів, наведені в різних економічних теоріях. На основі узагальнення існуючих підходів і концепцій розроблено авторську класифікацію економічних теорій економічного зростання й обґрунтовано, що правильна комбінація чинників та їх інтеграція при створенні умов найбільш раціонального використання здатні забезпечити нарощування інших елементів потенціалу соціально-економічного розвитку. У зв'язку з цим доведена необхідність переходу до обліку й аналізу не окремих факторів розвитку економіки, а існуючого потенціалу, що може накопичуватися протягом тривалого часу, ураховує як чинники зростання, так й умови їх залучення та ефективного використання.

Авторській підхід до управління потенціалом соціально-економічного розвитку регіону визначає його формування, використання і нарощування, а також ураховує економічні відносини, ризики і загрози, що виникають. Під ним слід розуміти систему принципів і методів розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямовану на формування потенціалу соціально-

економічного розвитку, підвищення ефективності його використання всіма суб'єктами економіки. З іншого боку, управління потенціалом є комплексним впливом на його елементи з метою підвищення величини й ефективності використання, досягнення ресурсної самодостатності, економічної стійкості і стабільності в Україні та її регіонах, а також добробуту громадян, якості їх життя. Основними складовими є такі блоки, як оцінка потенціалу соціально-економічного розвитку регіону; моніторинг його використання; розроблення механізму, що стимулює розвиток потенціалу; виявлення й оцінка ризиків і загроз, що виникають у процесі формування й використання та знижують у результаті рівень регіонального розвитку, а також інструментів для їх мінімізації.

Оцінку ефективності соціально-економічного розвитку території пропонується розглядати з урахуванням загальноукраїнських інтересів, із регіональних позицій, що виражають інтереси населення регіону і пов'язані з підвищенням рівня та якості життя, і з погляду економічно незалежних суб'єктів господарювання, що діють на території регіону і зацікавлені у створенні необхідних умов для одержання сприятливих соціально-економічних результатів.

7. Обґрунтовані та сформульовані адаптовані до умов України основні теоретичні положення державного регулювання соціально-економічного розвитку, методологія формування стратегії регіонального розвитку, пропозиції щодо застосування в умовах регіонів форм, методів і організаційних механізмів державного регулювання.

Доведено, що соціальна сфера повинна стати реальним чинником довгострокового стійкого соціально-економічного розвитку України. Його практичне використання можливе лише на основі створення всебічних умов для розвитку всіх видів діяльності галузі, за рахунок фінансового оздоровлення державної компоненти, її ресурсів, а також залучення приватних ресурсів, засобів підприємств, громадських фондів і організацій. Установлено, що розвиток соціальної сфери регіонів сприяє успішному просуванню України у напрямі створення соціальної держави.

8. Проаналізований сучасний стан і обґрунтовані основні тенденції державного регулювання довгострокового розвитку освіти, системи охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, транспорту, культури, туризму і торгівлі. Установлено, що форми і методи державного регулювання соціально-домінантного розвитку, які використовуються на регіональному рівні, недостатньо ефективні, оскільки вони не об'єднані в одну цілеспрямовану систему. Переважає поточне приватне регулювання, слабо застосовуються податкові регулятори, що свідчить про виняткову важливість відновлення системи регіонального соціально-економічного прогнозування та планування як основи системного регулювання і стратегічного управління економікою регіону.

10. Обґрунтована доцільність застосування у ході планування довгострокового соціального розвитку соціальних стандартів, а не соціальних мінімумів, необхідність перегляду чинної нормативно-правової бази регулювання соціальних стандартів і гарантій та приведення її у відповідність до європейських. Виявлені пріоритети діяльності із забезпечення планомірної інтеграції України в європейське співтовариство і запровадження на території нашої держави євро-

пейських соціальних стандартів згідно з ратифікованою Верховною Радою України Європейською соціальною хартією.

Розроблено стратегічні напрями розвитку систем освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, транспорту, культури, туризму і торгівлі, які сприяють успішному просуванню України в напрямі створення соціальної держави.

11. Доведена необхідність розроблення вітчизняної моделі індикативного планування соціального розвитку регіону, основою якої є системно-структурний аналіз, прогнозування та динамічне ситуаційне моделювання. Визначені напрями використання системи індикативного планування в регіональному управлінні, етапи розробки системи індикаторів. Для обліку особливостей територій пропонується здійснювати комплексну діагностику регіонального соціально-економічного розвитку, щоб виявляти проблемні зони і потенційні можливості економічного зростання, створювати реальну основу для ефективної діяльності.

12. Науково обґрунтована логіко-концептуальна модель дослідження та методологічний підхід до оцінки діяльності підприємств, що визначають ефективність соціального розвитку. Розроблено методичний інструментарій оцінки показників науково-практичного дослідження на адекватність та аномальність, методичку географічного сегментування діяльності соціального комплексу з урахуванням пріоритетних завдань стійкого соціального розвитку регіональної економіки та доведено необхідність їх використання. Сформовано та апробовано авторський методичний підхід до прогнозування регіональної системи соціального розвитку, аргументовано доцільність його застосування у процесі моделювання соціально-економічного розвитку регіонів і України в цілому.

13. Визначена роль сектору соціальних послуг у реформуванні економіки України, побудована модель взаємозв'язків у процесі його регулювання, яка дає можливість виділити і реально оцінити такі зв'язки і знайти напрями більш ефективної взаємодії. Розроблена класифікація системи показників ефективності роботи сектору. Аргументовано, що ефект синергії виникає тільки в результаті реальної консолідації можливостей, взаємодоповнення різних ресурсів суб'єктів державного регулювання сектору соціальних послуг. В основу ключових показників оцінки ефективності пропонується покласти єдині принципи, що мають бути прозорими і доступними для всіх соціальних служб, не суперечити таким положенням, як дотримання прав сім'ї, дітей і молоді, рівність доступу до соціальних послуг та інших видів соціальної підтримки, партнерство фахівців у сфері соціального обслуговування, економія фінансових і матеріальних ресурсів, пріоритет етичних цінностей і прозорість діяльності, самооцінка та активна участь фахівців соціальних служб в оцінці ефективності послуг соціальної сфери. Доведено, що залучення громадськості до такої оцінки є одним з найважливіших напрямів створення більш досконалої та збалансованої системи управління сектором соціальних послуг.

14. Обґрунтовані методологічні положення створення раціонального механізму управління стійким розвитком соціальної сфери за допомогою поєднання заходів, способів і методів впливу, управлінських дій різної спрямовано-

сті. Виявлено, що проведення єдиної політики стійкого розвитку можливе лише при всеосяжному заохоченні регіональних і міжрегіональних соціальних ініціатив і проектів. Рекомендовано розробити нормативно-правову базу здійснення структурної перебудови мережі установ соціальної сфери, що полягає в передачі до державної і муніципальної власності об'єктів соціального призначення, які відносилися до інших структур, при забезпеченні їх фінансування за рахунок відповідних бюджетів в установленому порядку. При цьому одним з найважливіших напрямів політики стійкого розвитку соціальної сфери повинно стати здійснення комплексу заходів щодо створення та використання нових технологій поширення соціальних послуг, зміцнення матеріально-технічної бази установ, їх технічного оснащення.

Аргументовано необхідність розвитку соціального підприємництва як важливого чинника зростання потенціалу соціально-домінантного розвитку України.

15. Запропоноване авторське трактування поняття *конкурентоспроможність підприємства соціальної сфери*, науково обґрунтовані основні теоретичні положення управління процесом формування конкурентних переваг організацій соціальної сфери, виявлені пов'язані з цим особливості та структурно-організаційні проблеми організацій соціальної сфери в умовах зростаючих вимог до рівня розвитку людського потенціалу. Визначені перспективні напрями реалізації стратегії створення конкурентних переваг організацій охорони здоров'я, освіти, культури і соціального обслуговування населення з урахуванням виявлених і обґрунтованих особливостей процесів реформування соціальної сфери.

16. Розкрито і проаналізовано суть критерійно-цільової спрямованості довгострокового розвитку соціальної сфери, критерію ефективності, узагальнюючого і приватних показників ефективності використання ресурсів, що характеризують у поточному і перспективному плануванні кількісні розміри досягнення ефективності споживання різних видів ресурсів. Розроблено методологічний підхід до формування раціональної системи планування ефективності ресурсоспоживання в соціальній сфері.

17. Виявлено закономірності та особливості соціального споживання і функціонування системи ресурсного забезпечення видів діяльності соціальної сфери, обґрунтовано напрями раціоналізації ресурсного потенціалу довгострокового соціального розвитку. Як найбільш перспективний напрям удосконалення ресурсного забезпечення довгострокового розвитку соціальної сфери регіону пропонується розглядати інтеграцію процесів його планування та бюджетування. При цьому регіональний бюджет повинен бути інструментом, що забезпечує реалізацію цілей соціально-економічного розвитку, включаючи види діяльності соціальної сфери. З цією метою рекомендовано застосування програмно-цільового підходу як до планування, так і бюджетування на регіональному рівні.

18. Розроблено методичні основи формування сучасного ринку соціальних послуг в умовах глобалізації бізнес-процесів і євроінтеграційного розвитку України. Здійснено оцінку змін у соціальній сфері, які негативно впливають на

процес розвитку ринку соціальних послуг. Визначено заходи щодо проведення структурних перетворень, обґрунтовано необхідність моніторингу та оцінки соціальних послуг населенню, а також надання йому електронних послуг на основі формування єдиного інформаційного середовища і спрощення доступу до інформації, орієнтованої на потреби населення за умови підвищення ефективності державного управління в соціальній сфері шляхом оптимізації та автоматизації послуг у відповідних відомствах, забезпечення ефективного автоматизованого інформаційного обміну між ними, зручного доступу населення до отримання соціальних послуг.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Євсєєва О. О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання: [монографія] / О. О. Євсєєва. – К.: СПД-ФО Коваленко В. Ф., 2011. – 524 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Євсєєва О. О. Впровадження науково-практичного дослідження та удосконалення його методичного інструментарію: оцінка показників дослідження на адекватність / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – Вип. 32. – С. 94–98.

3. Євсєєва О. О. Впровадження науково-практичного дослідження та удосконалення його методичного інструментарію: оцінка показників дослідження на аномальність / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – Вип. 31. – С. 87–92.

4. Євсєєва О. О. Впровадження та адаптаційне удосконалювання методики оцінки показників на аномальність на етапі відбору даних в науково-практичне дослідження // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – № 44/1. – С. 270–282.

5. Євсєєва О. О. Основи та проблеми сегментування ринку в Україні / О. О. Євсєєва // Економіка розвитку: наук. жур. – 2010. – № 3 (55). – С. 53–56.

6. Євсєєва О. О. Логіко-концептуальна модель дослідження оцінки ефективності діяльності та управління галузевого комплексу / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – № 43. – С. 62–75.

7. Євсєєва О. О. Методика географічного сегментування діяльності залізничного комплексу з урахуванням пріоритетних завдань регіональної економіки / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – № 40. – С. 70–86.

8. Євсєєва О. О. Методика оцінки ефективності діяльності та управління залізничного комплексу: методологічні аспекти моделювання соціально-економічної системи / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – № 41. – С. 66–82.

9. Євсєєва О. О. Інформаційно-програмне забезпечення методики оцінки ефективності діяльності та управління залізничного комплексу України / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – № 42. – С. 204–219.
10. Євсєєва О. О. Регулювання розвитку соціальної сфери регіону в контексті інтеграції України в європейські структури / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 45. – С. 49–63.
11. Євсєєва О. О. Сегментування діяльності підприємств залізничного комплексу за географічним напрямком / О. О. Євсєєва // Вісник Львівської державної фінансової академії / голов. ред. Буряк П. Ю. – Львів: ЛДФА, 2010. – № 19 – С. 64–73.
12. Євсєєва О. О. Прогнозування розвитку регіональної системи охорони здоров'я / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – Харків: УкрДАЗТ. – 2011. – Вип. 33. – С. 293–298.
13. Євсєєва О. О. Соціальне підприємництво як чинник росту потенціалу соціально-економічного розвитку регіону / О. О. Євсєєва // Економіка розвитку: наук. журн. – 2011. – № 1 (57). – С. 52–56.
14. Євсєєва О. О. Методичний підхід до розробки системи індикаторів і прогнозування соціально-економічного розвитку регіону / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 46. – С. 62–73.
15. Євсєєва О. О. Розвиток соціальної сфери регіону як складової частини соціальної держави / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 47.– С. 33–49.
16. Євсєєва О. О. Соціальні стандарти як функціональні орієнтири розвитку соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – Вип. 34. – С. 375–378.
17. Євсєєва О. О. Формування соціальної стратегії в механізмі реалізації регіональної політики / О. О. Євсєєва // Економіка розвитку: наук. жур. – 2011. – № 2 (58). – С. 43–46.
18. Євсєєва О. О. Тенденції та пріоритети державного регулювання розвитку соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 49. – С. 68–80.
19. Євсєєва О. О. Державне регулювання розвитку сектору соціальних послуг / О. О. Євсєєва // Вісник Дніпропетровського університету. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2011. – Вип. 5(2), № 10/1. – С. 3–9. – (Серія «Економіка»: т. 19).
20. Євсєєва О. О. Організаційно-економічний механізм управління стійким розвитком соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 51. – С. 80–91.
21. Євсєєва О. О. Тенденції та пріоритети розвитку регіональної системи житлово-комунального господарства / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 50. – С. 58–68.
22. Євсєєва О. О. Оцінка ефективності довгострокового соціального розвитку / О. О. Євсєєва // Вісник Львівської державної фінансової академії / голов. ред. Буряк П. Ю. – 2011. – № 20 – С. 211–219.

23. Євсєєва О. О. Моделювання розвитку регіональної системи ЖКГ / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – Вип. 35. – С. 20–26.
24. Євсєєва О. О. Ефективність ресурсоспоживання соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 52/1. – С. 74–85.
25. Євсєєва О. О. Раціональне регулювання системи ресурсного забезпечення соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 53. – С. 76–86.
26. Євсєєва О. О. Формування сучасного ринку соціальних послуг / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 54. – С. 50–63.
27. Євсєєва О. О. Успішна реалізація стратегії створення конкурентних переваг організацій соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. – № 55. – С. 109–124.
28. Євсєєва О. О. Стратегічні напрями сталого соціального розвитку України / О. О. Євсєєва // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2012. – № 57. – С. 122–135.

Матеріали наукових конференцій:

29. Євсєєва О. О. Практика застосування методів теоретичного обґрунтування сегментування ринку транспортних послуг в оцінці ефективності діяльності залізниць України / О. О. Євсєєва // 71-а Міжнародна науково-технічна конференція, 22–24 квіт. 2009 р., Харків. – Харків: УкрДАЗТ, 2009. – С. 68.
30. Євсєєва О. О. Розробка нових методичних підходів визначення монопольного становища підприємства / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – Вип. 22. – С. 92–93. – (Спецвип.: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції [«Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України»], (Коктебель, 2–7 черв. 2008 р.)).
31. Євсєєва О. О. Удосконалення методики складання завдань для проведення рубіжного контролю / О. О. Євсєєва // Науково-методична конференція кафедр академії [«Шляхи і засоби адаптації вищої освіти до вимог Болонського процесу: науково-методичний аспект»], (Харків, 7–9 груд. 2005 р.). – Харків: УкрДАЗТ, 2005. – С. 13.
32. Євсєєва О. О. Проблеми та перспективи реалізації транзитного потенціалу України / Євсєєва О. О. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. – Вип. № 18. – С. 46–47. – (Спецвип.: Тези доповідей на III Міжнародній науково-практичній конференції [«Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України»], (Коктебель, 4–10 черв. 2007 р.). – (Секція «Управління єдиною транспортною системою»).
33. Євсєєва О. О. Завдання системи дистанційної освіти / О. О. Євсєєва // Тези доповідей науково-методичної конференції кафедр академії [«Науково-методичне забезпечення впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП): підсумки педагогічного експерименту»],

(Харків, 8–9 груд. 2010 р.). – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – С. 57–58.

34. Евсеєва О. А. Алгоритм создания системы индикаторов социально-экономического развития регионов Украины / О. А. Евсеєва // Материали за 6-а международна научна практична конференция [«Honors high School – 2010»], (София, 17–25 November, 2010) на икономики. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010.

Т. 10: Икономики. – 2010. – С. 37–40.

35. Евсеєва О. О. Соціальні пріоритети: підвищення рівня життя населення та розвиток сфери послуг / О. О. Евсеєва // Materiály VI mezinárodní vědecko-praktická konference [«Vědecký průmysl evropského kontinentu – 2010»], (Praha, 27 listopadu – 05 prosinec 2010 roku). – Praha: Publishing House «Education and Science», 2010.

Díl 14: Ekonomické vědy. – 2010. – S. 9–12.

36. Евсеєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: система освіти / О. О. Евсеєва // Materialy VI Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Nauka i wyksztaicenie bez granic – 2010»], (Przemyśl, 07–15 grudnia 2010 roku). – Przemyśl: Nauka i studia, 2010.

Vol. 12: Ekonomiczne nauki. – 2010. – S. 13–15.

37. Евсеєва О. А. Приоритеты развития социальной сферы: коммунальное хозяйство / О. А. Евсеєва // Сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции [«Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании – 2010»], (Одесса, 20–27 дек. 2010 г.). – Одесса: Черноморье, 2010.

Т. 14: Экономика. – 2010. – С. 31–34.

38. Евсеєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: система установ культури / О. О. Евсеєва // Материали за 6-а Международна научна практична конференция [«Поглед върху световната наука – 2010»], (София, 17–25 декември 2010). – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010.

Т. 14: Икономики. – 2010. – С. 12–15.

39. Евсеєва О. О. Соціальна сфера як пріоритет формування нової інноваційної економіки ХХІ століття / О. О. Евсеєва // Проблеми формування нової економіки ХХІ століття: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми формування нової економіки ХХІ століття»], (Дніпропетровськ, 23–24 груд. 2010 р.): у 6 т. – Дніпропетровськ: Біла К. О., 2010.

Т. 1: Національні стратегії розвитку в умовах глобалізації. – 2010. – С. 30–34.

40. Евсеєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: торгівля і ресторанне господарство / О. О. Евсеєва // Материали за 7-а Международна научна практична конференция [«Настоящи изследвания и развитие – 2011»], (София, 17–25 януари, 2011). – София: «Бял ГРАД БГ» ООД, 2011.

Т. 7: Икономики. – 2011. – С. 19–22.

41. Евсеєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: система охорони здоров'я / О. О. Евсеєва // Materiály VII mezinárodní vědecko-praktická konference [«Věda a vznik – 2010/2011»], (Praha, 27 prosinec 2010 – 05 ledna 2011 roku). – Praha: Publishing House «Education and Science», 2011.

Díl 21: Ekonomické vědy. Pedagogika. Psychologie a sociologie. Moderní informační technologie. – 2011. – S. 21–27.

42. Євсєєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: туризм і рекреаційна діяльність / О. О. Євсєєва // Materiály VII mezinárodní vědecko-praktická konference [«Moderní vymoženosti vědy – 2011»], (Praha, 27 ledna – 05 února 2011 roku). – Praha: Publishing House «Education and Science», 2011.

Díl 7: Ekonomické vědy – 2011. – S. 3–7.

43. Євсєєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: транспортне обслуговування населення / О. О. Євсєєва // Materialy VII Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Strategiczne pytania światowej nauki – 2011»], (Przemyśl, 07–15 lutego 2011 roku). – Przemyśl: Nauka i studia, 2011.

Vol. 5: Ekonomiczne nauki. – 2011. – S. 64–68.

44. Євсєєва О. О. Показники ефективності соціального інвестування / О. О. Євсєєва // Матеріали за VII-а международна научна практична конференция [«Бъдещи изследвания, – 2011»], (София, 17–25 февруари 2011). – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011.

Т. 6: Икономики. Политика. Философия. – 2011. – С. 3–7.

45. Євсєєва О. О. Сучасна соціальна доктрина та соціальне відродження суспільства / О. О. Євсєєва // Materiály VII mezinárodní vědecko-praktická konference [«Věda a technologie: krok do budoucnosti – 2011»], (Praha, 27 února – 05 března 2011 roku). – Praha: Publishing House «Education and Science», 2011.

Díl 7: Ekonomické vědy. – 2011. – S. 3–5.

46. Євсєєва О. О. Система державного регулювання сектору соціальних послуг / О. О. Євсєєва // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених [«Сучасні проблеми міжнародної економіки»], (Дніпропетровськ, 11 трав. 2011 р.). – Дніпропетровськ: ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», 2011. – С. 51–53.

47. Євсєєва О. О. Напрями сталого соціального розвитку України / О. О. Євсєєва // Сборник научных трудов SWorld по материалам международной научно-практической конференции [«Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте производстве и образовании '2011»], (Одесса, 20–27 дек. 2011 г.). Вып. 4.– Одесса: Черноморье, 2011.

Т. 23: Экономика. – 2011. – С. 14–18.

48. Євсєєва О. О. Проекти сталого соціального розвитку / О. О. Євсєєва // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції [«Пріоритети нової економіки знань в ХХІ сторіччі»], (Дніпропетровськ, 26–27 груд. 2011 р.). – Дніпропетровськ: ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», 2011. – С. 135–139.

АНОТАЦІЯ

Євсєєва О.О. Теоретичні та методологічні засади державного регулювання довгострокового соціального розвитку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого ро-

звітку Національної академії наук України», Київ, 2012.

Дисертаційне дослідження присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних засад підвищення ефективності державного регулювання довгострокового соціального розвитку України.

У дисертації сформульовано та аргументовано концептуальні засади соціально-домінантного розвитку України, логіко-концептуальну модель дослідження та методологічний підхід до оцінки діяльності підприємств, що визначають ефективність соціального розвитку. Розроблено методичні підходи до прогнозування регіональної системи соціального розвитку та обґрунтовано доцільність його застосування для моделювання соціально-економічного розвитку регіонів і України в цілому; географічного сегментування діяльності транспортного комплексу з урахуванням пріоритетних завдань стійкого соціального розвитку регіональної економіки, методичний інструментарій оцінки показників науково-практичного дослідження на адекватність та аномальність; оцінки ефективності діяльності підприємств, що визначають рівень соціального розвитку.

Удосконалено понятійний апарат щодо забезпечення сталого довгострокового соціального розвитку України, систему організаційно-економічних механізмів його забезпечення на основі розробки механізму реалізації регіональних соціальних стратегій, який дасть змогу сформувати взаємопов'язані й адаптивні структури системи стратегічного управління соціальною сферою регіону.

Ключові слова: довгостроковий соціальний розвиток, державне регулювання, концепція, тенденції, пріоритети, ефективність, стратегія, моделювання.

АННОТАЦИЯ

Евсеева О. А. Теоретические и методологические основы государственного регулирования долгосрочного социального развития. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управления национальным хозяйством. – Государственное учреждение «Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины», Киев, 2012.

Диссертационная работа посвящена обоснованию теоретико-методологических принципов повышения эффективности государственного регулирования долгосрочного социального развития Украины.

В диссертации сформулированы и обоснованы концептуальные основы социально-доминантного развития Украины. Обоснована логико-концептуальная модель исследования и методологический подход к оценке деятельности предприятий, которые определяют эффективность социального развития. Разработаны методические подходы к прогнозированию региональной системы социального развития, обоснована целесообразность его использования для моделирования социально-экономического развития регионов и Украины в целом; географической сегментации деятельности транспортного комплекса с учетом приоритетных заданий устойчивого социального развития региональной экономики, методический инструментарий оценки показателей научно-практического исследования на адекватность и аномальность; оценке

эффективности деятельности предприятий, определяющих уровень социального развития.

Усовершенствован понятийный аппарат, касающийся устойчивого долгосрочного социального развития Украины, система организационно-экономических механизмов его обеспечения на основе разработки механизма реализации региональных социальных стратегий, который позволит сформировать взаимосвязанные и адаптивные структуры системы стратегического управления социальной сферой региона.

Кроме того, разработана система приоритетов государственного регулирования долгосрочного развития образования, здравоохранения, жилищно-коммунального хозяйства, транспорта, культуры, туризма и торговли, базирующаяся на доминанте социальных целей устойчивого развития Украины. Усовершенствована модель индикативного планирования социального развития региона, которая основана на системно-структурном анализе, прогнозировании и динамическом ситуационном моделировании, системе индикаторов регионального социального развития. Определены направления рационализации ресурсного потенциала долгосрочного социального развития. Научно обоснованы теоретические положения управления процессом создания конкурентных преимуществ организаций социальной сферы, выявлены особенности и структурно-организационные проблемы их формирования в условиях возрастающих требований к уровню развития человеческого потенциала. Определены перспективные пути реализации стратегии создания конкурентных преимуществ организаций здравоохранения, образования, культуры и социального обслуживания населения с учетом выявленных и обоснованных особенностей процессов реформирования социальной сферы. Аргументированы необходимость перехода к инновационному типу социального развития Украины и социально-экономического стратегирования как важного элемента создания адаптивных механизмов к инновационному типу долгосрочного социального развития.

Ключевые слова: долгосрочное социальное развитие, государственное регулирование, концепция, тенденции, приоритеты, эффективность, стратегия, моделирование.

ANNOTATION

Ievsieieva O. A. The theoretical and methodological principles of government control of long-term social development. – On rights for a manuscript.

The doctoral dissertation of Economics by the speciality 08.00.03 – economics and national economy management. – The state institution «The Institute of nature use economy and stable development of National Science Academy of Ukraine», Kyiv, 2012.

The dissertation is devoted to the grounding of theoretic-methodology principles of increasing the efficiency of long-term social development of Ukraine government control.

The conception of social-dominant development of Ukraine has been formulated and grounded in the dissertation. The logic-conceptual model of research and the methodological approach to the estimation of enterprises activities that determine the

efficiency of social development has been grounded. There has been suggested the methodological approach to prognostication of the social development regional system and the expediency of its application at modeling the social-economic development of the regions and Ukraine as a whole has been proved. The methodic approach of the geographic segmenting of the transport complex activity has been elaborated considering the prior tasks of the stable social development of the regional economy, as well as the methodic instruments of estimating the adequateness and anomaly of the scientific-practical research indices. There has been suggested the methodic approach to estimating the efficiency of the enterprises' activity that define the efficiency of the social development.

There have been improved the conceptual apparatus to provide the stable long-term social development of Ukraine, the system of organization-economy mechanisms of its supply on the base of developing the mechanism of regional social strategies realization that would allow to form the connected and adaptive structures of strategic managing system of the social sphere of the region.

Keywords: long-term social development, government control, conception, tendencies, priorities, efficiency, strategy, modeling.

Підписано до друку 09.04.2012 р. Формат 60×84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 2,3. Тираж 100. Зам. № 158-8.

Віддруковано з оригінал-макету у видавництві «Футура-Прінт»
м. Харків, вул. Наталії Ужвій, 62